

§ 11 Miljøgodkendelse af kvægproduktionen på Stensigmose 4, 6310 Broager

Meddelt 2.4.2013

Kommunen afgørelse

Sønderborg Kommune meddeler miljøgodkendelse efter Lov om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug § 11 stk. 2 på Stensigmose 4, 6310 Broager matr. nr. 72 Ejerlav, Skelde, Broager til ændring af staldsystem uden at dyreholdet ændres. Ændringen i staldsystemet er foretaget. Dyreholdet på ejendommen er 108 malkekøer, 23 småkalve tung race, 55 tyrekalve tung race og 20 høns svarende til 150,81 DE. Der sker ikke ændringer i bygningsmassen. Ejendommen drives økologisk.

Sønderborg Kommune meddeler godkendelsen, da det vurderes, at ansøgeren har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af bedste tilgængelige teknik, og at husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne. Sønderborg Kommune vurderer, at indretning og drift af husdyrbruget, udbringning af husdyrgødning og drift af arealerne kan ske i overensstemmelse med gældende regler og uden væsentlig påvirkning af miljøet, som det er beskrevet i Husdyrloven, herunder at projektet ikke skader bevaringsstatus for Natura 2000 områder eller levesteder for arter optaget på Habitatdirektivets bilag IV.

Miljøgodkendelsen omfatter hele produktionen på Stensigmose 4 samt bedriftens samlede arealer på i alt 120,58 ha. Herudover er der 27,78 ha som afgræsses permanent udenfor udbringningsarealet.

Godkendelsen er baseret på de oplysninger, der er redegjort for i ansøgningsmaterialet, i beskrivelsen af ejendommen samt i vurderingen af udvidelsen.

De stillede vilkår vurderes at kunne begrænse risikoen for forurening og ikke-uvæsentlige gener. Hvis der mod forventning skulle opstå væsentlige gener for de omkringboende eller andre uforudsete gener i forbindelse med Ændringen, kan Sønderborg Kommune foranledige, at generne reduceres, ved at meddele påbud om afhjælpende foranstaltninger jf. Husdyrbrugslovens § 42.

Der er ikke med denne miljøgodkendelse taget stilling til evt. tilladelser og godkendelser efter anden lovgivning som f.eks. Byggeloven eller Arbejdsmiljøloven.

Gyldighed

Ansøgningen om miljøgodkendelse omfatter en indvendig ændring af opstaldningssystemet for en del af malkekøerne på ejendommen Stensigmose 4. 68 malkekøer er nu opstaldet i sengebåse med gyllekanaler i stedet for dybstrøelse med lang ædeplads. Ændringen er gennemført, og der er ikke foretaget nogen udvidelse af besætningen eller udvendige ændringer af de eksisterende bygninger.

Hvis ikke andet er nævnt skal vilkårene i denne godkendelse efterleves fra godkendelsestidspunktet.

Offentlighed

Der er i forbindelse med udarbejdelsen af godkendelse gennemført en nabo/parts høring fra den 1. marts 2013 til den 25. marts 2013. Høringen gav ingen kommentarer. Et udkast til godkendelsen har været i høring hos ansøger Frode Lehmann. Ansøgers kommentarer er indarbejdet i godkendelsen.

Afgørelsen er offentliggjort på [www. sonderborg.dk](http://www.sonderborg.dk) den 2. april 2013 og i Sønderborg Ugeavis 3. april 2013 .

Revurdering af miljøgodkendelsen

Virksomhedens miljøgodkendelse skal regelmæssigt og mindst hvert 10. år, tages op til revurdering, jf. § 17 i Bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse mv. af husdyrbrug.

Ansøger og ejerforhold

Ansøgerens navn: Frode Lehmann
Adresse Stensigmose 4
Telefon: 74441640/20451640

Virksomhedens navn:
Adresse: Stensigmose 4
Matrikel: 72, Skelde, Broager
CVR-nr.: 1002266421
CHR-nr.: 48781
Kontaktperson: Frode Lehmann
Direkte telefon: 74441640/20451640
E-mail: stensigmose@bbsyd.dk

Ejer af ejendommen: Frode Lehmann
Ejer af virksomheden: Frode Lehmann

Ansøgningsskema nr. 15684, version nr. 8

Godkendelsen er udarbejdet af:

Sønderborg Kommune
Landbrugsafdelingen
Teknik og Miljø
Rådhusstorvet 10
6400 Sønderborg

Sagsbehandler: **Susanne Bigum Mortensen**
Sagsbehandler, arealdel: **Susanne Bigum Mortensen**
Sag nr.: **10/46462**
KS: **LKAO og JRHS**

Indholdsfortegnelse

1	Resumé og samlet vurdering.....	1
1.1	Ansøgning	1
1.2	Ikke teknisk resumé.....	2
2	Husdyrbrugets beliggenhed og planmæssige forhold	3
2.1	Planmæssige forhold.....	3
2.2	Bygge- og beskyttelseslinjer, fredninger mv.....	3
3	Husdyrhold, staldanlæg og drift.....	5
3.1	Bygninger	5
3.2	Husdyrhold og staldindretning.....	5
3.3	Ventilation	12
3.4	Fodring.....	12
3.5	Energi- og vandforbrug.....	13
3.6	Restvand herunder regnvand	15
3.7	Affald.....	16
3.8	Råvarer og hjælpestoffer.....	17
3.9	Driftsforstyrrelser eller uheld	18
3.10	Biaktivitet/bivirksomhed.....	19
4	Gødningsproduktion og –håndtering.....	19
4.1	Gødningstyper, mængder og opbevaring	19
5	Forurening og gener fra husdyrbruget	24
5.1	Ammoniak og Natur	24
5.2	Lugt	33
5.3	Fluer og skadedyr.....	34
5.4	Transport	35
5.5	Støj fra anlægget og maskiner.....	36
5.6	Støv fra anlæg og maskiner.....	36
5.7	Lys.....	37
6	Beskrivelse og vurdering af arealerne	37

6.1	Harmoniareal.....	39
6.2	Lokalisering og planmæssige forhold	40
6.2.1	Påvirkninger af søer og vandløb	41
6.3	Opland til søer.....	41
6.4	Vandløb.....	41
6.5	Påvirkning af fjord & hav	42
6.6	Nitrat til grundvand	42
6.7	Beskyttet natur.....	43
6.8	Påvirkning af arter med særligt strenge beskyttelseskrav (Bilag IV arter)	47
6.9	Natura 2000	49
6.10	Beskyttede sten- og jorddiger	53
6.11	Kultur- og fortidsminder	53
7	Bedste tilgængelige teknik (BAT).....	54
8	Husdyrbrugets ophør	57
9	Offentliggørelse, klagevejledning og underretning.....	57
10	Konklusion	58
11	Generelt.....	58
	VILKÅR.....	60
	GENERELT.....	60
	EGENKONTROL OG DOKUMENTATION.....	60
	HUSDYRHOLDET, STALDANLÆG OG DRIFT	61
	GØDNINGSPRODUKTION OG –HÅNDTERING	64
	FORURENING OG GENER FRA HUSDYRBRUGETS ANLÆG.....	64
	PÅVIRKNING FRA AREALERNE.....	65

Bilag

- 1 Oversigtskort over ejendommens beliggenhed
- 2 Situations- og afløbsplan
- 3 Transportveje
- 4 BAT-beregning
- 5 Arealer
- 6 Aftalearealer
- 7 Beredskabsplan
- 8 Planmæssige forhold
- 9 Beskyttet Natur og terrænhældninger
- 10 Grundvand
- 11 Overfladevand
- 12 Natura 2000
- 13 Naturscreening – 1000 m zone
- 14 Lovgrundlag

1 Resumé og samlet vurdering

1.1 Ansøgning

Sønderborg kommune har modtaget ansøgning (nr. 15684) fra Frode Lehmann om miljøgodkendelse af drift af husdyrproduktion på Stensigmose 4, 6310 Broager. Dyreholdet på ejendommen er både i nudrift og ansøgt drift 108 malkekøer, 23 småkalve tung race, 55 tyrekalve tung race og 20 høns svarende til 150,81 DE. Ansøgningen om miljøgodkendelse er indsendt til Sønderborg Kommune gennem Miljøstyrelsens elektroniske ansøgningssystem første gang den 28. juli 2010. Seneste version af ansøgning, version 8, er modtaget den 1. februar 2013. Beregningsgrundlaget er 01-2009-A (25 % ammoniakreduktion).

Frode Lehmann ejer 3 ejendomme: Stensigmose 4 som er hovedejendommen og som denne godkendelse vedrører, Skeldebro 11 hvor der ikke er dyrehold og Skeldebro 8, hvor kvier fra seks måneder til kælving opstaldes. Alle dyr over 3 måneder afgræsser i sommerperioden.

I den første ansøgning til Sønderborg Kommune, indgik ejendommene Stensigmose 4 og Skeldebro 8. Ved en konkret vurdering, bygget på de nedenstående betragtninger, blev det afgjort, at det kun var ejendommen Stensigmose 4 der skulle miljøgodkendes og ansøgningen er herefter tilrettet.

Stensigmose 4 og Skeldebro 8 er sammatrikuleret og har således kun et ejendomsnummer og er på denne måde forbundne. Der sker ingen ændringer på Skeldebro 8.

Husdyrproduktionen på de to husdyrbrug er adskilt, da kvier opstaldes på Skeldebro 8 mens malkekøer og småkalve opstaldes på Stensigmose 4, driften af Skeldebro 8 kan således sammenlignes med drift af et kviehotel. Der er en afstand på ca. 1 km imellem de to husdyrbrug. Anlæggene er således ikke forureningsmæssigt forbundne. Det giver således ikke mening at vurdere lugt og ammoniakpåvirkning, hvis de to husdyrbrug vurderes som et samlet anlæg.

Det lovlige dyrehold er fastsat for hver ejendom for sig. Der er ingen rørforbindelser forbindelse imellem anlæggene. Foder produceres på Stensigmose 4 og transporteres dagligt til Skeldebro 8. Desuden kan der foregå transport af gødning, foderrester eller andet imellem de to ejendomme. Arealerne drives samlet. Det vurderes samlet ud fra ovenstående, at anlæggene ikke er teknisk og forureningsmæssigt forbundne i en sådan grad, at de skal godkendes samlet. Der er ved vurdering af sagen desuden taget udgangspunkt i Miljøstyrelsens elektroniske vejledning.

Til støtte for denne vurdering henvises til Miljøklagenævnets afgørelse af 15. september 2009 (j.nr. MKN-13000229). Her hjemsendes sagen til fornyet behandling fordi anlæggene i denne sag kunne adskilles teknisk og forureningsmæssigt og derfor ikke kunne godkendes samlet.

Det samlede udbringningsareal er på 120,58 hektar og drives sammen med mælkeproduktionen efter økologiske regler og principper. Eksisterende bygninger og besætning er ikke udvidet, og ansøgningen om miljøgodkendelse sker på grund af en allerede udført indvendig ændring af eksisterende staldsystem for 2/3 af køerne.

Malkekøerne er opdelt i to hold, hvor det ene hold (30 køer) opstaldes i løsdrift med sengebåse og gyllekanaler. Det andet hold (68 køer) blev ind til 2007 opstaldet i dybstrøelse med gyllekanaler i forbindelse med ædepladserne. Dybstrøelsesarealet er i sommeren 2007 blevet ombygget til sengebåse med gyllekanaler, og der er fortsat plads til 68 køer. Grundet denne ændring ansøges der om miljøgodkendelse af hele ejendommen med tilhørende produktion.

1.2 Ikke teknisk resumé

Der indgår tre ejendomme indgår i den daglige drift. Denne godkendelse omhandler dog kun Stensigmose 4, da det er vurderet at det lugtmæssigt, ikke vil give mening at godkende ejendommene samlet.

Husdyrproduktionen er fordelt således, at kvier (fra seks måneder til kælvning) opstaldes på Skeldebro 8 mens malkekøer og småkalve opstaldes på Stensigmose 4. Alle dyr over fire måneder afgræsser i sommerperioden. Goldkøer afgræsser udenfor udbringningsarealet på i alt 27,67 ha.

Eksisterende bygninger og besætning er ikke udvidet, og ansøgningen om miljøgodkendelse sker i forbindelse med en allerede udført indvendig ændring af eksisterende staldsystem for 2/3 af køerne.

Malkekøerne er opdelt i to hold, hvor det ene hold (30 køer) opstaldes i løsdrift med sengebåse og gyllekanaler. Det andet hold (68 køer) blev ind til 2007 opstaldet i dybstrøelse med gyllekanaler i forbindelse med ædepladserne. Dybstrøelsesarealet er i sommeren 2007 blevet ombygget til sengebåse med gyllekanaler, og der er fortsat plads til 68 køer. Grundet denne ændring ansøges der om miljøgodkendelse af hele ejendommen med tilhørende area-ler.

Det forventes ikke at ændringen har påvirket udviklingen af støv og støj fra ejendommen i negativ retning.

Den indvendige ændring af stalden medfører at produktionen af fast husdyrgødning (dybstrøelse) falder mens produktionen af flydende husdyrgødning (gylle) stiger. Den samlede transport af gødning bliver udlagt med slanger. Dybstrøelse nedpløjes fortsat umiddelbart efter udbringning eller oplagres i overdækket markstak.

IT-ansøgningssystemet har beregnet, at det generelle krav om reduktion af ammoniaktab fra stald og gødningslager er opfyldt. Ligeledes er der beregnet, at genekriteriet i forhold til lugt er overholdt for alle områdetyper (byzone, samlet bebyggelse og enkelt bolig). Der er indkøbt en skraberobot til at skrabe spalter, hvilket reducerer ammoniakfordampningen fra stalden.

Ifølge beregningerne i IT-ansøgningssystemet overholder ejendommen og husdyrproduktionen gældende krav til forurening. Det forventes derfor at produktionens påvirkning af omgivelserne ikke overstiger det tilladte. Ejendommen overholder, med 589,07 kg N/år, de gældende krav til BAT jf. Miljøstyrelsens vejledende BAT emissionskrav. Ifølge vejledningen må ejendommen udlede 816 kg N/år.

Transporter til og fra ejendommen foregår primært i tidsrummet 6 morgen til 22 aften, men vil så vidt muligt foretages mellem 9 morgen og 20 aften. Mælk afhentes dagligt mellem 9 og 12. Ændringen af staldsystemet i den ene del af stalden har medført et fald i antallet af transporter på knap 3 procent.

De 27,5 ha afgræssede arealer er ikke en del af ansøgningen i www.husdyrgodkendelse.dk. Arealerne fremgår af bilag 8 og er vurderet for sig, idet de ikke modtager husdyrgødning udover, det der er afsat fra de afgræssende dyr.

Det samlede udbringningsareal på 120,58 ha drives sammen med mælkeproduktionen efter økologiske regler og principper. IT-ansøgningssystemet har beregnet at kravet om fosforoverskud er overholdt, da der fjernes mere fosfor end der tilføres. Det maksimale tilladte antal dyreenheder per hektar er beregnet til 1,4, hvor det reelt for ejendommen er på 1,37. Nitratudvaskningen er beregnet til 207 kg N/år til Flensborg Ydre Fjord, svarende til 0,06 % af den samlede udvaskning til vandområdet.

Der er ca. 15,24 ha udspretningsarealer der er beliggende i nitratklasse 1. Der er derfor stillet vilkår til begrænsning DE/ha i godkendelsen.

På udspretningsareal 1-0 findes en sø der er vurderet til at være særligt fine ynglelokaliteter for padden. Der er i godkendelsen stillet vilkår til 5 meter bræmme til søen jf. afsnit 6.8.

Der er for bedriften aftale om overførsel af gylle til Carsten Christensen, Frydendal 1. Samtlige aftalearealer ligger i nitratklasse 1 og der er derfor i forbindelse med denne godkendelse udarbejdet en § 16 godkendelse af 56,55 ha, for disse arealer. Arealerne tilhørende Carsten Christensen, er derfor ikke vurderet i denne godkendelse.

2 Husdyrbrugets beliggenhed og planmæssige forhold

Bilag 1 viser en oversigtsplan med angivelse af anlæggenes placering i forhold til omgivelserne.

2.1 Planmæssige forhold

Ifølge regionplanen for Kommuneplanen for Sønderborg Kommune 2009-2021, ligger ejendommen indenfor kystnærhedszonen, geologiske interesseområder, særlig værdifuld landbrugsområder, uforstyrrede landskaber samt værdifulde kystlandskaber. Ejendommen ligger indenfor strandbeskyttelseslinjen og udenfor øvrige beskyttelseslinjer.

Ifølge Kommuneplan 2009– 2017 for Sønderborg Kommune ligger virksomheden i planområde 603J01, som er udlagt til landområde.

Ifølge Spildvandsplan 2009-2016 for Sønderborg Kommune, som omfatter planperioden til år 2009-2021, er området beliggende i åbent land uden for kloakopland. Proces- og sanitært restvand samt tagvand afledes til Sønderborg Bugt

Ejendommen forsynes med vand fra Skelde Vandværk.

2.2 Bygge- og beskyttelseslinjer, fredninger mv.

Husdyrbruget er placeret i landzone med ca. 260 meter til nærmeste beboelse, der ligger nord for staldbygningerne. Ca. 345 meter sydøst for staldbygningerne findes den nærmeste nabo uden landbrugspligt. Nærmeste område, som er udlagt til boligområde (samlet bebyggelse) er ved Mølledam, der er beliggende 345 meter sydøst for ejendommens anlæg. Der er 4.200 meter til nærmeste byzone, Broager. I tabel 1 er afstande og afstandskrav skitserede.

Tabel 1: Afstande og afstandskrav

Afstand til nærmeste:	Aktuel afstand	Beskrivelse	Gældende afstandskrav
Nabo	ca. 260 m	Stensigmose 6	50 m
Nabo uden landbrugspligt	345 m	Skeldebro 20	Fra husdyrgodkendelse 52 m
Naboskel	ca. 205 m	Stensigmose 6	30 m
Beboelse på samme ejendom	ca. 0 m	Der bygges ikke nyt. Stuehus opført i 1819 og staldbygning i 1910	15 m
Levnedsvirksomhed	Ca. 4800 m	Brugsen i Broager	25 m
Samlet bebyggelse i landzone	345 m		Fra husdyrgodkendelse 92 m*
Byzone	ca. 4 km	Broager	Fra husdyrgodkendelse 164 m*
Sommerhusområde	3,1 km	Broagermark	-
Lokalplanlagt område	1500 m	Campingplads Spar ES	
Fælles vandindvindingsanlæg	ca. 1500 m	Skelde vandværk	50 m
Enkelt vandindvindingsanlæg	ca. 3800 m	Kragesand 7	25 m
Vandløb (herunder dræn) og søer	ca. 100 m	Nærmeste dræn befinder sig i lavningen mellem Stensigmose 4 og Stensimose 6	15 m
Privat vej	20 m		15 m
Offentlig vej	20 m		15 m

Ejendommen Stensigmose 4 er placeret ca. 25 m over havets overflade på toppen af en bakke ud mod Sønderborg bugt og ca. 280 m fra stranden. Ejendommen ligger dermed inden for strandbeskyttelseslinjen. Ca. 270 m mod syd ligger der et beskyttet naturområde (eng) med beskyttede vandløb. 400 m mod syd ligger Folekobbel skov. Landskabet er tydeligt præget af at være et landbrugsområde med spredte enkeltstående bebyggelser. Ejendommen ligger relativt højt placeret og kan derfor ses fra flere steder.

Miljømyndighedens vurdering

Ejendommen ligger udover strandbeskyttelseslinjen udenfor øvrige beskyttelseslinjer og der opføres ikke nye bygninger i forbindelse med ændringen. Kommunen vurderer derfor at alle afstandskrav til vandforsyning, vej og naboskel m.v. i henhold til § 8 og § 6 i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug er overholdt. Der stilles derfor ikke vilkår til de planmæssige forhold.

3 Husdyrhold, staldanlæg og drift

3.1 Bygninger

Ejendommens bebyggede erhvervsareal er på ansøgningstidspunktet ifølge BBR opgjort til 1913 m².

Den samlede bygningsmasse er på 1628 m² med taghøjder fra 5 til 7 meter og tilsvarende taghældninger fra 20 til 25 grader. Ansøgningen om miljøgodkendelse omfatter ikke en udvidelse af bygningsmassen. Ligeledes ændres taghøjder og – hældninger ikke. Facader består af enten hvidkalkede mursten/lecablokke eller røde plastikbehandlede stålplader. Alt tag er eternit. Der er monteret en halogenlampe på facaden ud imod ensilagepladsen som anvendes efter behov.

Ansøgningen om miljøgodkendelse omfatter en indvendig ændring af opstaldningssystemet for en del af malkekøerne på ejendommen Stensigmose 4. 68 malkekøer er nu opstaldet i sengebåse med gyllekanaler i stedet for dybstrøelse med lang ædeplads. Ændringen er gennemført og der er ikke foretaget nogen udvidelse af besætningen eller udvendige ændringer af eksisterende bygninger.

Bilag 1 viser en oversigt over det samlede husdyrbrug.

Miljømyndighedens vurdering

I det ændringen af husdyrbruget udelukkende sker inde i bygningen vurderer Sønderborg Kommune, at der ikke skal stilles vilkår til bygningernes udformning.

3.2 Husdyrhold og staldindretning.

Landbruget drives som økologisk landbrug.

Da der ikke sker nogen udvidelse af dyreholdet er nudrift lig ansøgt drift. Dyreholdets størrelse samt staldsystem i nudrift og ansøgt drift fremgår af tabel 2.

Tabel 2: Dyrehold og staldsystem

Stald ID				Nudrift	Ansøgt
	Dyretype	DE	Årsdyr	Staldsystem	Staldsystem
ST-57604	Malkekøer_68	90,75	68	Dybstrøelse med lang ædeplads.	Sengebåse med spalter (bagskyl og ringkanal). Spalter skræbes af robotskraber.
ST-57605	Malkekøer_30	40,04	30	Sengebåse med spalter (linespil).	Sengebåse med spalter (linespil). Spalter skræbes af robot-

					skraber.
ST-57649	Goldkøer	13,35	10	Dybstrøelse i hele arealet.	Dybstrøelse i hele arealet
ST-57648	Småkalve	6,93	27	Dybstrøelse med kort ædeplads og fast gulv.	Dybstrøelse med kort ædeplads og fast gulv.
ST-58085	Høns	0,12	20	Gulvdrift med udeareal.	Gulvdrift med udeareal.
I alt	-	150,81	-	-	-

ST-57604 og ST-57605 (Malkekostald) rengøres én gang årligt ved manuelt at fjerne gødningsrester og efterfølgende vaskes med rent vand. Slutteligt kalkes vægge og lofter. Der anvendes ingen desinfektionsmidler.

ST-57648 (Småkalvestald) fast gødning fjernes med jævne mellemrum. Staldafsnittet vaskes én gang årligt med rent vand. Der anvendes ingen desinfektionsmidler.

ST-57649 (Goldkostald) Fast gødning fjernes hver anden måned. Staldafsnittet vaskes én gang årligt og vægge kalkes. Der anvendes ingen desinfektionsmidler.

Malkeanlægget er af mærket SAC og har plads til 2 x 6 malkekøer (sildebensopstilling) ad gangen. Anlægget er fra 1992 og vaskes efter hver malkning; dvs. to gange dagligt. Ved hver vask anvendes 3 dl Triodan base og 6 dl F60 syre fra Novodan. Køletanken er af mærket Røka, har en kapacitet på 4000 L og vaskes en gang dagligt med 3 dl Triodan base og 6 dl F60 syre fra Novodan.

Under gulvet i ST-57604 (malkekøer_68) er der en 400 m³ stor gyllekælder, heraf er 300 m³ inddraget i kapacitetsberegningen. Så vidt muligt flyttes der kun gylle én gang årligt (i januar) fra denne gyllekælder til beholder på Skeldebro 8. Dette gøres med lastbil (sættevogn med sugetårn) af entreprenør. Den resterende del af gyllen køres direkte ud med 25 t gyllevogn påmonteret sugetårn af entreprenør.

Ansøger oplyser følgende om bedste tilgængelig staldteknologi:

Ifølge LOV nr. 1572 af 20/12/2006 (Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug) skal en ansøgning om miljøgodkendelse af husdyrbrug indeholde en redegørelse for Bedst Anvendelig Teknologi (BAT). Miljøstyrelsens FAQ nr. 56 foreskriver, at ansøgninger efter § 11 i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug kan centrerer om de staldsystemer og miljøteknologier, der er omfattet af teknologiblade (BAT-blade). Denne ansøgning er omfattet af § 11. BEK nr. 294 af 31/3/2009 beskriver gældende regler for reduktion af ammoniakemission.

Miljøstyrelsen har ikke udarbejdet egentlige teknologiblade for økologiske husdyrbrug, og det præciseres af Miljøstyrelsen i "Vejledende emissionsgrænseværdier opnåelige ved anvendelse af BAT" at disse værdier er gældende for konventionel produktion med malkekøer. www.husdyrgodkendelse.dk anvender disse værdier og systemet vil derfor kun kunne beregne tilnærmede resultater for ansøgers økologiske mælkeproduktion. For nuværende må disse resultater dog antages at være "bedste bud" på en ammoniakemission. Fødevareministeriets forenklingssudvalg anbefaler i deres rapport den 24. august 2010, at der udarbejdes særlige BAT-krav til økologiske husdyrbrug, men dette er endnu ikke foretaget ultimo 2012.

Ifølge beregninger foretaget af www.husdyrgodkendelse.dk overholder det samlede staldanlæg kravet om generel reduktion af ammoniakemission samt Miljøstyrelsens "Vejledende emissionsgrænseværdier opnåelige ved anvendelse af BAT." for en konventionel produktion af malkekøer.

Der forefindes teknologiblade for opstaldning af malkekvæg i forhold til svovlsyrebehandling af kvæggylle, skrabere over og under gulvet samt faste dræned gulve. Det antages derfor at anvendelse af skrabere på spalter er "bedst anvendelige teknologi". Derudover kan overdækning gyllebeholderen reducere fordampningen. De forskellige tiltag til reduktion af ammoniakfordampning er nævnt i det efterfølgende afsnit, hvor der er redegjort for de enkelte tiltag og fravalg.

Fravalg af BAT

Svovlsyrebehandling i eksisterende stald:

Den anvendte syre er ikke tilladt i økologisk jordbrug, hvorfor systemet er fravalgt. Der er ikke regnet økonomi på systemet, da det ikke er aktuelt.

Gyllekøling i eksisterende stald:

I svinestalde er det muligt at opnå en ammoniakreducerende effekt ved installering af gyllekøling. Tilsvarende dokumentation findes ikke for kvægstalde; hverken i dag eller i 2007 da ombygningen blev foretaget. Systemet er primært fravalgt grundet manglende dokumentation og en forventning om høje etableringsomkostninger. Desuden vil effekten af gyllekøling i teorien være størst i varme perioder, hvorfor effekten på Stensigmose 4 vil være begrænset, da køerne i disse perioder befinder sig på græs. I en stor del af sommerperioden befinder køerne sig ikke i det ombyggede område af kostalden. Der er ikke regnet økonomi på systemet, da det ikke er aktuelt.

Faste dræned gulve i eksisterende stald:

Ombygningen er foretaget inden for eksisterende rammer og systemet blev fravalgt, da der ville være uforholdsmæssigt store omkostninger forbundet med etableringen i en del af eller hele stalden. Etablering af et fast drænet gulv ville også have krævet opførelse af en ny gyllebeholder, da den eksisterende kapacitet ellers ikke ville være tilstrækkelig. En ny gyllebeholder koster ifølge Håndbog i Driftsplanlægning (2009) 288 kr. / m³ inklusive teltoverdækning. Den manglende kapacitet svarer til 300 til 400 m³, men en ny beholder vil højst sandsynlig skulle erstatte den eksisterende beholder fra 1983. En ny beholder vil derfor som minimum have en størrelse op til 1100 m³, hvilket koster ~ 320.000,-.

Derudover er kostalden relativt smal (16,5 m), og det var ikke praktisk muligt at placere sengerækkerne på langs med staldens længde og samtidig have det samme antal dyr i stalden. Derfor var det heller ikke praktisk muligt at anvende fastmonterede deltaskrabere, hvilket er krævet af et fast drænet gulv. En eventuel forlængelse af stalden er ikke mulig, da bakkens hældning mod nord er for stejl. Placering af sengerækkerne på langs med stalden vil reducere antallet af køer i denne sektion fra 68 til 30, hvilket svarer til en reduceret omsætning på ~855.000,- per år ved 7.500 kg mælk per ko og en mælkepris på 3,-.

Kanal med linespil:

Ifølge Miljøstyrelsens teknologiudredning er det 6.565,- billigere at etablere en linespilskanal fremfor ringkanal for 75 DE (denne sektion har 90 DE på ejendommen). Denne sektion har dog form som et L og er ikke rektangulær (se bilag 1), hvilket gør det vanskeligt at etablere linespilskanaler, da disse skal have samme længde. Gyllekanaler med linespil vil ligeledes kræve opførelse af en ny gyllebeholder, hvilket koster omkring 320.000,-, som før beregnet. Derudover skal regnes en merudgift på 104,- per DE per år i ekstra driftsomkostninger i forhold til en ringkanal, hvilket samlet bliver til 12.600,- per år. Hertil kommer omkostninger til en skraberobot til skrabning over spalterne.

Uanset om det er praktisk muligt eller ej at etablere en linespilskanal, vil udgiften til en ny gyllebeholder samt løbende ekstraomkostninger gøre dette staldsystem betydeligt dyre. I 2006 blev det i samråd med en bygningskonsulent vurderet, at det ikke var praktisk muligt og betydeligt dyrere at etablere et fornuftigt staldsystem baseret på gyllekanaler med linespil i den eksisterende kostald.

Teltoverdækning af eksisterende gyllebeholder:

Ifølge en rapport fra Århus Universitet (DJF husdyrbrug nr. 84) sker der en ammoniakfordampning på cirka 2 % fra kvæggylle dækket med et naturligt flydelag i en gyllebeholder. Teltoverdækning af gyllebeholderen vil ifølge rapporten reducere fordampningen med 1 %. I husdyrgodkendelse.dk giver dette en reduktion på ca. 25 kg N per år. Perstrup betonindustri oplyser at en teltoverdækning af ejendommens eksisterende gyllebeholder fra 1983 vil koste omkring 110.000,-, hvilket er i samme størrelsesorden som en skraberobot; dog med en betydeligt mindre effekt. Teltoverdækning blev fravalgt, da pengene er brugt på en skraberobot og effekten er for lille i forhold til investeringen.

Opførelse af en ny kostald:

Endeligt vil det være muligt at reducere den samlede ammoniakfordampning ved at opføre en ny kostald. En ny kostald koster ifølge Håndbog i Driftsplanlægning omkring 40.000,- pr koplads, men dette beløb afhænger dog betydeligt af valg af fodrings- og malketeknologi samt graden af automatisering. En ny kostald på ejendommen vil derfor koste omkring 4.000.000,-. Hertil kommer en ny gyllebeholder, hvor en beholder på 2000 m³ vil koste omkring 575.000,-.

Miljøstyrelsen sidestiller spalter med skraber over og under gulvet med faste drænedegulve i forhold til ammoniakfordampning. En ny kostald vil derfor kun reducere ammoniakfordampningen yderligere for de 68 malkekøer såfremt der ikke også inddrages andre virkemidler. Under alle omstændigheder er dette langt det dyreste alternativ og har ikke været under overvejelse.

Generelt om virkemidler til reduktion af ammoniakfordampning:

Herunder er de forskellige virkemidler samlet i tabel 3. Ifølge Miljøstyrelsen kan kommunen pålægge bedriften at investere 1 % af de samlede produktionsomkostninger til miljøteknologi, hvilket svarer til 22.000,- på årsbasis for denne ejendom. For det beløb er det muligt enten at investere i en skraberobot eller lægge et låg på gyllebeholderen. Skraberobotten giver langt den største reduktion i ammoniakfordampning fra det samlede malkekvægshold. Der-

udover er den arbejdsbesparende og sundhedsfremmende for køerne. De resterende alternativer er enten ulovlige, tvivlsomme eller prismæssigt langt over beløbsrammen.

Tabel 3: Opgørelse af pris og effekt på fravalgt teknologi

Virkemiddel	Pris	Effekt
Skraberobot	110.000 i indkøb + 11.000 kr. i årlige driftsomkostninger	25 % for 2/3 af køerne og 33 % for den resterende 1/3
Svovlsyrebehandling	?	Ikke tilladt i økologisk brug
Gyllekøling	?	Tvivlsom effekt for kvæg
Faste drænedegulve	320.000 kr. til gyllebeholder + 850.000 kr. per år i mistet omsætning	Reducerer ammoniakfordampningen for 2/3 af køerne
Kanal med linespil	320.000 kr. til en ny beholder + 12.600 kr. per år til drift af anlæg + 22.000 per år til skraberobot	Reducerer ammoniakfordampningen for 2/3 af køerne
Teltoverdækning af gylle	110.000 kr.	Reducerer fordampningen fra 2 % til 1 % for 43 % af opbevaringslageret
Ny kostald	>4,5 mio. kr.	Reducerer fordampningen for 2/3 af køerne

Anvendelse af BAT i forbindelse med opstaldning af malkekøer i stald ST-57604 (malkekøer_68)

68 køer opstaldes i vinterperioden (og i forbindelse med malkning) i staldafsnittet, som er blevet ombygget fra dybstrøelse med lang ædeplads til sengebåse med spalter (bagskyl og ringkanal). Spaltearealet vil blive skrabet mindst hver fjerde time, hvorved der opnås en reduktion i ammoniakemissionen på 25 % i forhold til referencestaldsystemet; jævnfør Miljøstyrelsens teknologiblad ”Skrabere i gangarealer i stalde med malkekøer”.

Anvendelse af BAT i forbindelse med opstaldning af malkekøer (malkekøer_30)

30 køer opstaldes i vinterperioden (og i forbindelse med malkning) i sengebåse med spalter og linespil. Staldafsnittet er ikke renoveret i forbindelse med ombygningen, men spalterne i dette afsnit vil fremover blive skrabet minimum hver fjerde time for at opnå en reduktion i ammoniakfordampningen på 33 % i forhold til referencestaldsystemet; jævnfør Miljøstyrelsens teknologiblad ”Skrabere i gangarealer i stalde med malkekøer”.

Anvendelse af BAT i forbindelse med opstaldning af goldkøer

Goldkøerne (10 køer) opstaldes i dybstrøelse i hele arealet og staldafsnittet er indrettet i et hjørne af den eksisterende ladebygning (se bilag 1). Goldkoområdet er ikke renoveret i forbindelse med den delvise ombygning af kostalden og planlægges ikke renoveret. Omkostningerne til etablering af et nyt staldsystem til goldkøerne, hvor der er udarbejdet et teknologiblad, vil ikke være proportionelt med den forventede miljøgevinst. Det skal desuden ses i lyset af at goldkoområdet står tomt halvdelen af året.

Redegørelse for anvendelse af BAT i de forskellige malkekoafsnit (Der tages højde for systemets begrænsning)

Staldafsnittet ST-57604 (Malkekøer_68) er ombygget fra dybstrøelse med lang ædeplads til sengebåse med ringkanal. Gyllekanalen er etableret i det daværende dybstrøelsesområde og det allerede eksisterende spalteområde ved ædepladserne er ikke ændret. Dette spalteområde er bygget på gyllekanaler med linespil og er derfor det samme system som der, hvor de resterende malkekøer er opstaldet i ST-57605 (malkekøer_30). Reelt set er kun 1/3 af det samlede spalteareal nyt. Beregningssystemet i www.husdyrgodkendelse.dk kan ikke tage højde for, at én gruppe af køer er opstaldet på to forskellige gødningssystemer. Skrabning af spalterne med en skraberobot reducerer ammoniakfordampning med 25 % på spalter over ringkanal og med 33% på spalter over en linespilskanal. Ifølge Miljøstyrelsens teknologiblads er ammoniakreduktionen hos ST-57604 (malkekøer_68) 25 %, hvor det reelt set er højere, da spaltearealet ved ædepladserne er etableret oven på en linespilskanal. Der forefindes ikke data for ammoniakreduktion ved kombination af de to typer af anlæg, men ansøger antager at fordampningen reduceres mere end det, systemet har regnet ud.

Anvendelse af BAT i forbindelse med opstaldning af småkalve

Kalve kan i princippet kun opstaldes i dybstrøelse i hele arealet eller i dybstrøelse med kort ædeplads og fast gulv. Derfor må denne opstaldningstype betegnes som BAT. Småkalve er i den første uges tid opstaldet i enkelt bokse.

Ejendommens overholdelse af BAT kravet.

Husdyrbruget på Stensigmose 4 overholder BAT-kravet (816 kg N per år) som er beregnet af Sønderborg kommune, se bilag 5. www.husdyrgodkendelse.dk har beregnet den samlede emission fra stald og lager til 589,07 kg N per år. Husdyrbruget overholder også det generelle ammoniakkrav samt kravet til udledning af fosfor og nitratudvaskning.

Skrabning af spalterne er det eneste anvendelige virkemiddel i ejendommens staldbygninger, og dette er allerede taget i brug. Tilsætning af syre er ikke tilladt i økologisk landbrug og effekten af gyllekøling er tvivlsom på kvægbedrifter. Hvis ejendommen skal reducere den samlede ammoniakfordampning yderligere, er det derfor nødvendigt med nybyggeri. Ifølge Miljøstyrelsens "Vejledende emissionsgrænseværdier opnåelige ved anvendelse af BAT" bør meromkostningen for landmanden forbundet med at opfylde de fastlagte emissionsgrænseværdier ikke overstige cirka 1 % af de samlede produktionsomkostninger. For husdyrbruget på Stensigmose 4 svarer det omtrent til de årlige omkostninger ved at indkøbe, vedligeholde og anvende en skraberobot, som nævnt tidligere.

En yderligere reduktion af ammoniakfordampningen kan muligvis opnås på tre måder:

1. Nedrivning af staldafsnittet ST-57604 (malkekøer_68) og etablering af faste drænedegulve
  - a. Medfører omkostning til etablering af ekstra gyllebeholder
  - b. Medfører omkostning til forlængelse af stalden for at skabe den nødvendige plads til bibeholdelse af det samme antal dyr

2. Nedrivning af staldafsnittet ST-57604 (malkekøer_68) og etablering af gyllekanaler med linespil
  - a. Medfører omkostning til etablering af ekstra gyllebeholder
  - b. Medfører omkostning til forlængelse af stalden for at skabe den nødvendige plads til bibeholdelse af det samme antal dyr
3. Opførelse af en ny kostald hvor ovennævnte teknologier anvendes

Fælles for de tre er at de er forbundet med betydelige omkostninger, der ikke kan godtgøres af den reducerede mængde ammoniakfordampning.

Miljømyndighedens vurdering

Husdyrbruget på Stensigmose 4 overholder BAT-kravet (816 kg N per år) som er beregnet af Sønderborg kommune, se bilag 5. I www.husdyrgodkendelse.dk har beregnet den samlede emission fra stald og lager til 589,07 kg N per år. Sønderborg Kommune har vurderet på proportionalitet og argumenter for fravalg af BAT-teknologi, og vurderer at ejendommen lever op til BAT. Husdyrbruget overholder desuden det generelle ammoniakkrav samt kravet til udledning af fosfor og nitratudvaskning.

For at kunne kontrollere om godkendelsens vilkår om maksimalt dyrehold overholdes - med hensyn til antal, vægt og sammensætning af dyr – stilles der vilkår om, at der skal føres en driftsjournal.

Der sker ingen udvidelse af dyreholdet men et skift i gulvtype i den ene kostald til gulv med en mindre ammoniakfordampning.

Det maksimale antal DE på til 150,81 må ikke overskrides. Der kan dog være situationer (eks. sygdom i besætning, m.m.), hvor dyreholdet vil være afvigende fra det tilladte. I sådanne situationer skal landmanden kunne dokumentere de særlige omstændigheder overfor tilsynsmyndigheden og det er op til tilsynsmyndigheden at vurdere, om afvigelser i dyreholdet skyldes overproduktion eller naturlig variation/udsving.

Miljøstyrelsen har udgivet 3 nye teknologiblade for staldindretning:

- Svovlsyrebehandling af kvæggylle, revideret 19.05.2010
- Skrabere, i forbindelse hhv. gangarealer og gyllekanaler, dateret 30.06.2010
- Faste drænedede gulve, dateret 30.06.2010.

Ansøger har redegjort for, at fravalg af gylleforsuring, gyllekøling og gylleseparation sker af praktiske og økonomiske hensyn.

Sønderborg Kommunes BAT-niveau for dybstrøelse er følgende:

Staldsystemer, som bruger strøelse, kan ikke udelukkes at være BAT, hvis det sker sammen med god praksis, herunder at der:

- anvendes tilstrækkelig strøelse
- gulvet har passende udformning

Denne vurdering er baseret på, at det ikke er proportionelt at lave nyt gulvsystem i eksisterende stalde.

Sønderborg Kommune vurderer på baggrund af ovenstående, at projektet kan realiseres i de ønskede staldbygninger med den ansøgte indretning, og at ansøger i fornødent omfang har redegjort for implementering af BAT i forhold til staldindretning. Der stilles dog vilkår om, at gulvareal med skrabe anlæg skrubes mindst 4 gange i døgnet.

Ændringer af f.eks. staldindretning eller ventilationsarrangementer, må kun ske efter forudgående accept fra miljømyndigheden.

3.3 Ventilation

Der er naturlig ventilation i samtlige stalde.

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune vurderer, at der ikke er baggrund for at stille vilkår til anvendelse af BAT i forhold til ventilation jf. afsnit 3.6, idet der ikke anvendes mekanisk ventilation, men alene naturlig ventilation i alle stalde.

Desuden er naturlig ventilation kommunens BAT-niveau for ventilation i nye stalde.

3.4 Fodring

Bedriftens forbrug af foder til køer og kalve er ca. 72 tons kraftfoder pr. år. Hovedsageligt produceres al grovfoder på ejet og forpagtet jord. Ejendommen anvender årligt ca. 500 rundballer halm, hvoraf ca. 300 indkøbes. Der indkøbes hvert år 2-3 slæt græs fra ca. 12 ha.

Foder opbevares jf. tabel 4.

Så vidt muligt opbevares al ensilage på betonplads. Hvis produktionen overskrider kapaciteten, henlægges den overskydende ensilage i en markstak.

Tabel 4: Fodermidler, mængder og opbevaringsform

Fodermiddel	Mængde	Opbevaringsform
Ensilage	2752 m ³	I udendørs plansilo.
Hø	50 rundballer,	I lade
Halm til foder	60 rundballer	I lade
Korn	1000 tønder	I glasfibersilo
Kraftfoder	12-15 tons	2 siloer

Der kan forekomme støvgener ved indkøring af halm. Derudover kan der forekomme støv ved indblæsning af foder i siloer.

Der forventes ikke støvgener udenfor ejendommens arealer.

Overfladevand fra ensilageplads afledes til gyllebeholderen, hvorfra vandet vil blive udbragt med gyllevogn.

Der udarbejdes jævnligt foderplaner til alle dyregrupper for at sikre en optimal udnyttelse af næringsstoffer. Herved udskilles mindst muligt Nitrogen i gødningen og det antages at ammoniakfordampningen begrænses mest muligt.

Ansøger oplyser følgende om BAT for foder:

BAT er ikke nærmere defineret inden for kvægbrug, men det anses for værende BAT at udarbejde foderplaner, hvilket der bliver beregnet til alle dyregrupper med jævne mellemrum. Dette gøres for at sikre at alle dyregrupper får dækket deres næringsstofbehov og ikke bliver overfodret.

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune vurderer, at håndteringen og opbevaring af ensilage sker i overensstemmelse med Husdyrgødningsbekendtgørelsens regler – herunder udbringning på græsarealer med gyllevogn. Dog er det Sønderborg kommunens opfattelse at for at leve op til BAT for opbevaring af ensilage, skal opbevaringen foregå i en overdækket markstak, som flyttes hvert år. Markstakken kan genplaceres på den samme lokalitet efter 5 år. Der stilles derfor vilkår til opbevaring af ensilage i overdækket markstak. Et kort med placering af markstakken skal fremgå af egenkontrollen.

For at sikre en god udnyttelse af foder som ressource og dermed leve op til BAT for foderopbevaring og forbrug, stilles der vilkår om mængden af forbrugt foder og opstået spild skal noteres i en driftsjournal.

Ansøger har fravalgt reduceret råprotein i foderet.

Sønderborg Kommune vurderer, at ansøger anvender BAT i tilstrækkeligt omfang, hvis ovennævnte vilkår overholdes.

Sønderborg Kommune vurderer, at håndteringen og opbevaring af ensilage sker i overensstemmelse med Husdyrgødningsbekendtgørelsens regler – herunder udbringning på græsarealer med gyllevogn.

Sønderborg Kommune vurderer, at der med de nuværende og planlagte tiltag, og med ovenstående vilkår til opbevaring og håndtering af foder og ensilage, ikke sker en væsentlige øget påvirkning af omgivelserne.

3.5 Energi- og vandforbrug

I forbindelse med drift af ejendommen og den beskrevne husdyrproduktion før og efter ændringen, er der skønnet at være et forbrug af råvarer og hjælpestoffer som angivet i tabel 5.

Tabel 5: Energiforbrug på anlæg:

	Nudrift, kWh	Ansøgt, kWh
Årligt elforbrug (ca.)	87.300	87.300
-heraf til husholdning (ca.)	6.000	6.000

Ombygningen har ikke øget det årlige elforbrug. Skraberobotten har ifølge Miljøstyrelsens teknologiblad (Skrabere i gangarealer i stalde med malkekvæg) øget energiforbruget med 10-30kWh per årsko (igangsat 2011). En ekstra gyllepumpe har øget elforbruget med cirka 1.200 kWh.

Energiteknologi på anlæg:

I efteråret 2010 er der etableret et nyt jordvarmeanlæg (i stedet for det forhenværende jordvarmeanlæg) med varmegenvinding fra køling af mælk. Dette anlæg opvarmer stuehuset og vand til vask af malkeanlæg. Stalde opvarmes ikke.

Jordvarmeanlægget har bidraget til at el-forbruget på varme mv. er faldet således at det samlede forbrug af el ikke er steget, som følge af etablering af robotskraber.

Vandforbrug på anlæg:

Årligt vandforbrug: 3750 m³

- heraf drikkevand til dyr: ca. 3130 m³

- heraf vand til vanding: 0 m³

- heraf vand til vask af stalde, malkeanlæg, maskiner m.v.: ca. 450 m³

- heraf vand til husholdning: ca. 170 m³

Ombygningen forventes ikke at have påvirket det årlige vandforbrug.

Vandteknologi på anlæg (besparelser):

Der foretages rutinemæssige kontrol af vandmålere for at undgå vandspild i forbindelse med et eventuelt brud på en vandledning. Dette foretages især i sommerperioden, hvor langt de fleste dyr opstaldes udendørs.

Stalden forsynes med vand fra Skelde vandværk.

BAT for energi- og vandforbrug

Det er BAT at reducere energiforbruget ved at gøre samtlige tiltag herunder:

- Anvende lavenergi-belysning
- Nye stalde: anvende naturlig ventilation hvor det er muligt, ved at:
- Udforme bygninger korrekt
- Fremme luftstrømmen ved at placere bygninger under hensyntagen til fremherskende vindretninger

- Det er BAT at reducere vandforbruget ved at gøre samtlige tiltag herunder:
- Rengøre stalde og udstyr med højtryksrensere efter hver produktionscyklus eller batch. Spulevand løber typisk i gyllesystemet, og det er derfor vigtigt at finde en balance mellem rengøring og brug af så lidt vand som muligt.
- Udføre regelmæssig kalibrering af drikkevandsanlægget for at undgå spild
- Registrere vandforbrug gennem måling af forbrug
- Detektore og reparere lækager

Miljømyndighedens vurdering

Elektricitet anvendes til malkning, hegning, nedkøling af mælk, skraberobot, gyllepumpning samt belysning.

Energi Midt har lavet en rapport for Miljøstyrelsen om energisparemuligheder i landbrugsproduktionen. Som supplement til rapporten er der tillige lavet et benchmarkingregneark, som kommunerne kan bruge som en form for screeningsværktøj. På baggrund af denne rapport er det forventede årlige elforbrug beregnet til 78.778 kWh. Bedriftens årlige elforbrug til ejendommens drift forventes at være på 82.500 kWh og er således ikke meget større end forventet via en teoretisk beregning.

For at miljømyndigheden kan kontrollere elforbruget, skal elforbruget dokumenteres, for eksempel ved fremvisning af elregning. Dokumentation skal gemmes mindst 5 år og fremvises miljømyndigheden på forlangende. Derudover stilles der vilkår om at vandforbruget en gang årligt skal registreres i driftsjournalen.

Det er miljømyndighedens vurdering af virksomheden lever op til kravene til BAT for energi og vandforbrug, hvis ovenstående vilkår overholdes og virksomheden i øvrigt drives som beskrevet.

Stalden forsynes med vand fra Skelde Vandværk. Bedriftens årlige vandforbrug til ejendommens drift er uændret som følge af ændringen i staldsystemet og er på 3.750 m³.

3.6 Restvand herunder regnvand

Bilag 2 viser et oversigtskort med angivelse af afløbsforhold for ejendommen.

Restvand fra produktionen udgøres af malkeumsvand, vand fra rengøring af stalde og vand fra vaskepladsen og ensilagepladsen, i alt ca. 1.335 m³. Mængden af restvand øges ikke væsentligt efter godkendelsen. Restvandet samt overfladevand fra ensilageplads ledes til gyllebeholder. Tagrendevand ca. 1.140 m³ ledes direkte til Sønderborg Bugt. Der sker ingen bygningsmæssig udvidelse i forbindelse med projektet og mængden af tagvand er derfor den samme. Der er ikke bad og toilet i staldbygningerne.

Da ejendommen drives økologisk er der ingen vask eller påfyldning af sprøjte.

Vask af maskiner foregår på ensilagepladsen.

Miljømyndighedens vurdering

Vurdering af restvandsafledning til overfladevand (tagvand o.l.) sker i henhold til miljøbeskyttelseslovens bestemmelser, men det indgår i vurdering af ansøgningen, om det kan forventes, at der kan findes en tilfredsstillende løsning for restvandshåndteringen. Der sker i projektet ingen ændringer af bygningsmassen eller befæstede arealer. Afdelingen for Vand og Jord har fået forelagt projektet og vurderer at udledning af tagvand er omfattet af eksisterende tilladelse.

Da alt restvand ledes til gyllebeholder vurderes det, at håndteringen sker i overensstemmelse med regler i husdyrgødningsbekendtgørelsen. Sønderborg Kommune vurderer, at kapaciteten i gyllebeholderen er tilstrækkelig til at rumme de givne mængder restvand, herunder regnvand, i ansøgt drift.

Ligeledes vurderer kommunen, at den samlede håndtering af restvand herunder regnvand sker på forsvarlig vis.

Der håndteres ikke sprøjtegifte på ejendommen, og der stilles således ikke vilkår hertil.

Da der ikke er en separat vaskeplads på ejendommen, stilles der vilkår om, at al vask af maskiner og redskaber, hvorfra der kan forekomme gødningsrester skal foregår på støbt, tæt plads med bortledning af restvandet til opsamlingsbeholder/gyllebeholder. Det er således muligt at vaske på ensilagepladsen.

3.7 Affald

Beskrivelse af fast affald:

Brændbart affald: 7.200 kg / år. Opbevares i lukket container og afhentes én gang i kvartalet af Meldgaard Miljø A/S.

Lysstofrør, batterier, glas, oliefiltre og pap sorteres og afleveres på genbrugspladsen i Skodsbøl. Farligt affald opbevares i værkstedet.

Beskrivelse af kemikalier generelt:

Ejendommen drives økologisk og de eneste anvendte kemikalier er rengøringsmidler. Disse opbevares i plasticdunke i enten forrum eller tankrum i nærheden af malkestalden. Afløb fra disse rum leder alle til gyllebeholderen.

Beskrivelse af pesticider:

Forekommer ikke på ejendommen, da denne drives økologisk.

Beskrivelse af oliekemikalier:

Spildolie: 100 L / år. Opbevares i 50 L ståltønder i spildbakke og afleveres på genbrugspladsen i Skodsbøl.

Dieselolie: 8.000 L/år. Opbevares i 2.600 L plastictank i laden.

Beskrivelse af øvrige kemikalier:

Kemikalieaffald: 0 L (ejendommen drives økologisk)

Rengøringsmidler: 0 L. Tomme dunke returneres til sælger.

Beskrivelse af døde dyr:

Døde dyr opbevares hævet fra jorden og tildækkes med plastik. Døde dyr afhentes af DAKA hurtigst muligt. De døde dyr opbevares lige syd for gyllebeholder, se bilag 2.

Døde dyr afhentes af DAKA i tidsrummet mellem kl. 6 morgen og kl. 17 aften.

Miljømyndighedens vurdering

For at sikre, at der ikke sker forurening i forbindelse med opbevaring af farligt affald, stilles der vilkår om opbevaring af farligt affald på ejendommen.

Virksomheden skal desuden være opmærksom på, at alt affald skal opbevares, transporteres og bortskaffes i overensstemmelse med de til enhver tid gældende bestemmelser herom. Der henvises til:

- Affaldsbekendtgørelsen
- Regulativ for erhvervsaffald i Sønderborg Kommune
- Regulativ for husholdningsaffald i Sønderborg Kommune
- Bekendtgørelse om opbevaring af døde dyr

I henhold til regulativerne gælder det, at medicinrester (inklusive vaccinerester og brugte kanyler) skal afleveres på apoteket. I det ansøger afleverer kanyler mv. til dyrlægen er dette krav opfyldt. Tømt emballage kan bortskaffes med dagrenovationen.

Reglerne i Bekendtgørelsen om opbevaring af døde dyr nr. 439 af 11. maj skal efterleves.

Ejer skal sikre sig, at genanvendeligt affald bliver afleveret til et registreret genanvendelses-anlæg.

Bedriften er omfattet af reglerne i Sønderborg Kommunes affaldsregulativ. Bortskaffelse af affald skal ske til godkendt genanvendelighedsanlæg. Der stilles vilkår til opbevaring og håndtering af affaldsprodukter.

Sønderborg Kommune vurderer, at der ikke vil være problemer med hensyn til affaldsbortskaffelsen fra virksomheden når vilkårene overholdes.

3.8 Råvarer og hjælpestoffer

Forbruget af energi og vand er beskrevet i afsnit 3.5. Tabel 6 viser en oversigt over forbruget af råvarer og hjælpestoffer, herunder brændstof til maskiner.

Tabel 6: Forbrug af dieselolie

Middel	Før udvidelse- mængde pr. år	Efter udvidelse- mængde pr. år
Dieselolie til produktionen	9200 l	8600 l

Der er en dieseltank på ejendommen, denne står i laden. Tanken er på 2600 L og fremstillet i 2008. Tankning foregår indenfor i laden.

Olieskift på maskiner foretages indenfor i værkstedet.

Da ejendommen drives økologisk anvendes der ikke bekæmpelsesmidler og handelsgødning på ejendommen. De eneste anvendte kemikalier er rengøringsmidler. Disse opbevares i plasticdunke i enten forrum eller tankrum i nærheden af malkestalden. Afløb fra disse rum leder alle til gyllebeholderen.

I efteråret 2010 er der etableret et nyt jordvarmeanlæg (i stedet for eksisterende jordvarmeanlæg) med varmegenvinding fra køling af mælk. Dette anlæg opvarmer stuehuset og vand til vask af malkeanlæg. Stalde opvarmes ikke.

Miljømyndighedens vurdering

Da ejendommen drives økologisk er de eneste anvendte kemikalier rengøringsmidler, der vurderes opbevaret miljømæssigt forsvarligt.

Der stilles vilkår om, at håndtering af brændstof skal foregå på en måde, således at der ikke opstår risiko for forurening af jord, overfladevand eller grundvand.

For at sikre at der sker en god udnyttelse af ressourcerne og at eventuelle uregelmæssigheder opdages, stilles der vilkår om, at der skal føres journal over energiforbrug (el og dieselolie).

Hvis der senere skal etableres nye olietanke på ejendommen, skal disse anmeldes jf. Olie-tankbekendtgørelsen inden opstilling, og kommunen skal foretage en vurdering af, hvorvidt det udløser miljøgodkendelse.

3.9 Driftsforstyrrelser eller uheld

Ansøger oplyser følgende om mulige driftsforstyrrelser eller uheld:

Håndtering af gylle vurderes som den eneste reelle mulige risiko for væsentligt forøget forurening. Risikoen for uheld i forbindelse med håndtering af gylle vurderes dog til at være minimal. For at minimere risikoen inspiceres opbevaringsfaciliteter til gylle jævnlige. Pumpning af gylle foregår kun hvis ejer er i nærheden. Gylle transporteres kun mellem de to beholdere i en godkendt lastvogn af en entreprenør.

Der er udarbejdet en beredskabsplan, der beskriver hvordan medarbejdere og ejer skal handle i tilfælde af en række kritiske situationer:

- Brand
- Udslip af gylle ved pumpning, defekte rørforbindelser, brud på gyllebeholder ved påkørsel eller materialetræthed, ved sabotage m.v.
- Udslip og spild af kemikalier eller olie
- Strømsvigt, hvorved bl.a. staldventilationen standser

Se Beredskabsplanen i bilag 7.

Miljømyndighedens vurdering

Det vurderes, at der kan være en vis risiko for driftsforstyrrelser og uheld i forbindelse med håndtering og transport af gylle, samt håndtering af diesel. Det er derfor vigtigt, at beredskabet straks tilkaldes ved uheld, der medfører forurening, og at miljømyndigheden orienteres efterfølgende. Det er dog stadig virksomhedens pligt at forebygge og afværge driftsforstyrrelser og uheld – ligesom det er virksomhedens pligt at genoprette den hidtidige tilstand (jf. miljøbeskyttelseslovens § 71).

Sønderborg Kommune vurderer om beredskabsplanen i tilstrækkeligt omfang forholder sig til ovenstående kritiske situationer. Kommunen vurderer, om der er etableret relevante alarmer m.v.

Der er stillet vilkår om påfyldning af diesel i tidligere afsnit.

For at mindske risikoen for uheld som følge af spildt husdyrgødning, stilles vilkår om at et eventuelt spild skal fjernes.

Der er udarbejdet en beredskabsplan i forbindelse med ansøgningen om godkendelse. Det vurderes at beredskabsplanen tager hånd om de væsentligste risikofaktorer. Beredskabsplanen skal være udformet på et sprog, som de ansatte forstår, og den skal være kendt af virksomhedens ansatte. Beredskabsplanen skal være let tilgængelig og opdateres efter behov, dog mindst andet 2. år.

3.10 Biaktivitet/bivirksomhed

Landbruget drives som et økologisk landbrug med husdyrproduktion. Der er ingen biaktiviteter på ejendommen udover en mindre frugtplantage (0,7 ha) samt udlejning af én ferielejlighed på Skeldebro 11. Ejendommen har et mindre hønsehold på 20 æglæggende høns.

4 Gødningsproduktion og -håndtering

4.1 Gødningstyper, mængder og opbevaring

I den ansøgte produktion produceres 3014,76 m³ gylle inkl. drikkevandsspild og vaskevand. Desuden produceres der årligt 201,01 tons dybstrøelse til markstak /direkte udbringning. Tabel 7 viser en oversigt over de forskellige typer husdyrgødning, der produceres, samt det vand der tilledes gyllebeholder.

Tabel 7: Oversigt over årlige mængder produceret husdyrgødning samt vand, som tilledes gyllebeholder.

Gødnings-typer	Ansøgt drift		
	Flydende m ³	Fast t	Dybstrøelse t
Gylle	2089,36	-	-
Dybstrøelse			201,01
Vand fra befæstede arealer 1322 m ² herunder befæstede arealer, ensilageplads	912,2	-	-
Vand fra vask af maskiner	13,2	-	-
I alt	3014,76	0	201,01
Pr. måned	251		
Kapacitet m ³	1725		
Kapacitet i måneder	6		

Tabel 8 viser en oversigt over kvælstof og fosfor, som produceres, modtages og afsættes i den ansøgte produktion.

Tabel 18: Oversigt over husdyrgødning, ansøgt drift.

Gødningstype	Kg kvælstof	Kg fosfor	DE
Gylle	7634,9	1186,03	50,29
Dybstrøelse	2241,96	391,27	22,51
Modtaget gødning (gylle fra svin)	2947	412,7	
Afsat husdyrgødning (ved græsning indenfor udbringningsarealer)	6297,47	1030,78	66,39
I alt produceret			139,19
Afsat husdyrgødning til tredjemand (gylleaftaler)	2322,00	384	-23,2

Der er indsendt en kapacitetserklæring i forbindelse med ansøgningen. Den beregnede gødningsmængde (inklusive rengøringsvand, drikkevandsspild og regnvand) er i alt 3014,76 m³ pr. år. Ifølge ansøgningsmaterialet er der en samlet opbevaringskapacitet for ejendommen på 1725 m³, hvilket svarer til 6 måneders opbevaring. Der findes 1 gyllebeholder på ejendommen. Placeringen kan ses på situationsplan, bilag 2.

Tabel 9 viser en oversigt over opbevaringen af husdyrgødningen. % før og efter er de oplysninger om procentvis fordeling i de forskellige beholdere, der er indtastet i www.husdyrgodkendelse.dk.

Tabel 9: Oversigt over anlæg til gødningsopbevaring

Anlæg	Kapacitet i m ³ før og efter ændring	Opførelsesår	Beholderkontrol udført år	Overdækning
Gyllebeholder Stensigmose	750	1983	1998 og 2007	Flydelag
Gyllebeholder anden ejendom	975	1986	2007	Flydelag

Ringkanaler i eksisterende sengestald ST-57604	300	2007	-	-
resterende kanaler	161	1992/2005	-	-
Forbeholder Skeldebro 8	12	1986	-	Fast låg
Gyllekanaler, Skeldebro	78	2004	-	-
I alt	2276			

Der fraføres gødning til aftagere: Carsten Christensen Frydendal 2, 6310 Broager, i alt 23,20 DE.

Ansøger oplyser følgende om bedste tilgængelige opbevaringsteknik:

Vand fra ensilageplads ledes til gyllebeholder på 750 m³. Den samlede opbevaringskapacitet på ejendommen udgør i alt en kapacitet på 1725 m³, hvortil kommer kapacitet i kanaler, fortanke m.v. på i alt 561 m³. Der produceres årligt 3014,76 m³ gylle inkl. Ekstra vand. Vandmængden fra vask af maskiner udgør i alt 13,2 m³. Sammen med kapaciteten i staldene er der en opbevaringskapacitet i ansøgt drift på ca. 6 måneder.

Med hensyn til BAT og gødningsopbevaring vurderer ansøger, at BAT indenfor kvægbrug kan sammenlignes med BAT for intensiv fjerkræ- og svineproduktion. BAT er ifølge referencedokumentet for bedste tilgængelige teknikker, der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion (BREF):

- en stabil beholder, der kan modstå mekaniske, termiske samt kemiske påvirkninger
- lageret skal tømmes regelmæssigt af hensyn til eftersyn og vedligeholdelse, fortrinsvis hvert år
- beholderens bund og vægge skal være tætte og beskyttet mod tæring
- der skal være dobbelte ventiler ved alle ventiludgange fra lageret
- gyllen omrøres kun lige før tømning af beholderen
- beholderen skal dækkes med fast låg, tag eller telt - eller der skal være flydelag, som f.eks. snittet halm, naturlig udtørringsskorpe, leca eller flydedug
- en lagune med tæt bund og vægge og med plastikdække.

Gyllen opbevares i stabile og tætte beholdere, som kun omrøres forud for udbringning. Beholderne tømmes årligt og har tæt naturligt flydelag. Beholdere er tilmeldt 10 års beholderkontrol.

Ansøger oplyser følgende om fravalg:

Miljøstyrelsen har udgivet et Teknologiblad dateret 11.11.2010, om overdækning af gyllebeholdere.

Overdækning af gyllebeholdere er fravalgt, da det med kvæggylle almindeligvis ikke er problematisk at etablere et godt flydelag og der er derfor begrænset effekt af en fast overdækning. Det er endvidere ikke sikkert, at de eksisterende tanke kan overdækkes pga. deres konstruktion og etablering. I forhold til den miljømæssige gevinst er det vurderet, at investeringen i en overdækning ikke er rentabel, da en overdækning ca. koster 100 kr. pr m³.

Med opbevaring i gyllebeholderne som beskrevet, vurderer ansøger, at der anvendes BAT.

Fast gødning og dybstrøelse

Dybstrøelsen udbringes direkte på marken eller opbevares midlertidigt i overdækket markstak.

Ansøger oplyser følgende om bedste opbevaringsteknik – fast gødning:

Der produceres årligt 201,01 t dybstrøelse. Langt den største del af dybstrøelsen udbringes direkte på marken eller undtagelsesvis kortvarig opbevaring i markstak. Der strøs med rigtig halm så tørstofprocenten er på mindst 30 %.

Miljømyndighedens vurdering

For at sikre mod spild af gylle eller uheld med gylle, stilles der vilkår om at håndteringen af gylle skal foregå under opsyn og på en måde, som medfører mindst mulig gene for omgivelserne. Således skal bl.a. påfyldning af gylle til vogn ske på en tæt plads. Desuden skal pumpe og gyllevogn ved brug altid være under opsyn og eventuelt spild skal opsamles og ledes til gyllebeholder. Efter udbringning på mark skal det sikres, at slæbeslanger m.v. er tømt, så der ikke spildes gylle på veje.

Kommunens niveau for BAT, opbevaring af flydende husdyrgødning tager udgangspunkt i reglerne i Husdyrgødningsbekendtgørelsen og Miljøstyrelsens Teknologiblad af 11.11.2010.

Hvis alle af de følgende krav til opbevaring er opfyldt vurderes opbevaringen at leve op til BAT:

Beholderen opfylder kravene i § 15 i husdyrgødningsbekendtgørelsen dvs. at:

Det er en stabil beholder, der kan modstå mekaniske, termiske og kemiske påvirkninger

Beholderens bund og vægge er tættest og beskyttede mod tæring.

Lageret tømmes regelmæssigt af hensyn til eftersyn og vedligeholdelse – fortrinsvist hvert år.

Ansøger har redegjort for bedste tilgængelig opbevaringsteknik og fravalg af overdækning af gyllebeholdere. Det vurderes, at gyllebeholdere som udgangspunkt sikrer en god og sikker opbevaring af gyllen og at der med veletablerede flydelag sikres en god næringsstofudnyttelse og tilstrækkelig begrænsning af lugtgener. På dette grundlag vurderer kommunen, at der i fornødent omfang er anvendt BAT i forbindelse med opbevaring af husdyrgødning.

Markstakke må ikke placeres indenfor sø og å-beskyttelseslinjer eller kirkebeskyttelseslinjer.

Markstakke med kompost må ikke være placeret nærmere end 300 meter fra sårbar natur (§ 3 områder m.v.) og 100 meter fra nabobeboelse.

Sønderborg kommune vurderer, at ovenstående er tilstrækkelig beskyttelse mod forurening af ammoniak fra markstakke til nærliggende, højt værdisat naturområde eller habitatområde.

Sønderborg Kommune vurderer, at det er BAT-standard med hensyn til opbevaring af fast husdyrgødning for den aktuelle størrelse og type af husdyrbrug, når der anvendes:

- opbevaring af dybstrøelse i markstak, hvor dybstrøelsen er kompostlignende (med et tørstofindhold på minimum 30 %) og ikke giver anledning til udsivning. Dybstrøelsen skal overdækkes med plast eller lignende materiale. Det vurderes, at ansøgeres beskrivelse af praksis omkring fast gødning/dybstrøelse i kombination med vilkår gør, at der anvendes BAT.

Udbringning af husdyrgødning

Det fremgår af ansøgningen, at ansøger råder over 78,8 ha ejede, 70,3 ha forpagtede udbringningsarealer og gylleaftaler på 56,5 ha. I alt 148,25 ha dyrkede arealer og 56,5 ha gylleaftaler.

Ingen af ejendommens arealer er beliggende indenfor nitratfølsomme indvindingsområder. Ca. 15,24 ha udbringningsarealer ligger i nitratklasse I. Samtlige aftalearealer ligger i Nitratklasse 1. Der er derfor på baggrund af denne godkendelse givet en § 16 godkendelse til aftalearealerne tilhørende Carsten Christensen, Frydendal 1, 6310 Broager.

Ansøger oplyser følgende om bedste udbringningsteknik:

Miljøstyrelsen har udarbejdet 3 teknologiblade vedr. nedfældning i hhv. sort jord, vinterafgrøder og i græsmarker. Teknologiblade er dateret hhv. 30. juni 2010, 30. juni 2010 og 24. november 2010.

Med hensyn til BAT og gødningsopbevaring, må BAT inden for kvægbrug kunne sammenlignes med BAT for intensiv fjerkræ- og svineproduktion. BAT for udbringningsteknik er beskrevet i referencedokumentet for bedste tilgængelige teknikker der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion (BREF) som en række tiltag.

En del af disse tiltag er dækket af Husdyrgødningsbekendtgørelsen og bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække bl.a. ved regler for udbringningstidspunkter, forbud mod udbringning 200 m fra byområder på weekend- og helligdage, udbringningsmetoder, f.eks. ikke tilladt at bruge bredspreder til gylle, krav om nedfældning af gylle på visse arealer tæt på sårbar natur samt på græsmarker og sort jord, krav til udbringningstidspunkter, der sikrer optagelse i planter, krav om nedbringning af husdyrgødning udlagt på ubevoksede arealer indenfor 6 timer, krav om maksimale mængder husdyrgødning pr. ha, krav til efterafgrøder), hvorfor det er et lovkrav at følge dem.

Der udarbejdes hvert år en mark- og gødningsplan, hvorved det sikres at mængden af gødning tilpasses afgrødens forventede behov. I planen tages der bl.a. hensyn til jordbundstype, sædskifte, vanding og planternes udbytte.

Det er en maskinstation som står for udbringningen af husdyrgødning. Der vil forekomme ammoniakfordampning og lugtgener fra marker, hvorpå der er udbragt gylle. Omfanget afhænger af vejrforhold (temperatur, vindforhold og evt. nedbør).

Der køres aldrig på vandmættet, oversvømmet, frossen eller snedækket areal. Der er ingen stærkt hældende arealer, og der holdes som minimum 2 m bræmmer til vandløbene, hvor der er krav om dette.

Udbringning af husdyrgødning sker kun på hverdage og aldrig op til store fester (for så vidt, at der er kendskab hertil).

Da gældende lovgivning overholdes, vurderer ansøger at de anvendte udbringningsteknikker lever op til BAT.

Miljømyndighedens vurdering

Det er kommunens vurdering, at der er valgt de mest hensigtsmæssige transportveje for produkter til og fra ejendommen.

Kommunens BAT-niveau for udbringning af husdyrgødning er, at udgangspunktet herfor er husdyrgødningsbekendtgørelsen.

Sønderborg Kommune vurderer, at når ovenstående regler i husdyrgødningsbekendtgørelsen efterleves, er det ikke nødvendigt at stille yderligere vilkår til transportformen.

5 Forurening og gener fra husdyrbruget

5.1 Ammoniak og Natur

I de enkelte delafsnit vil påvirkningen med ammoniak fra anlægget på beskyttet natur, Natura 2000 og bilag IV arter blive vurderet separat.

Fordampningen af ammoniak vil primært ske fra stalde og som ammoniaktab fra lagre af husdyrgødning.

Beregninger, der er foretaget ud fra Miljøstyrelsens elektroniske ansøgningssystem viser, at fordampningen af ammoniak fra nudriften er 725,82 kg N pr. år og i ansøgt produktion 589,07 kg N pr. år. Projektet medfører således et fald i ammoniakfordampningen på 136,75 kg N pr. år.

I henhold til ansøgningsmaterialet er det generelle krav til reduktion på 25 %, (beregningsgrundlaget for 2010 hvor ansøgningen er indsendt) af ammoniaktab fra stald og lager opfyldt.

Ansøger har opfyldt kravet til ammoniakreduktion på 25 % af ændringerne samt opfyldt Miljøstyrelsens vejledende emissionsniveau ved at ændre gulvtypen fra dybstrøelse til sen-gestald med spalter og skrabning.

Miljømyndighedens vurdering

Husdyrbruget på Stensigmose 4 overholder Miljøstyrelsens vejledende BAT-krav (816 kg N per år) som er beregnet af Sønderborg kommune, se bilag 5. I www.husdyrgodkendelse.dk er der beregnet en samlet emission fra stald og lager på 589,07 kg N per år. Husdyrbruget overholder desuden det generelle ammoniakkrav samt kravet til udledning af fosfor og nitratudvaskning.

Der sker som følge af ændringen et fald i ammoniakfordampningen på 136,75 kg N pr. år.

Sønderborg Kommune vurderer, at kravet om ammoniakreduktion er opfyldt ved at ændre gulvtypen fra dybstrøelse til sengestald med spalter og skrabning.

Beskyttet natur

Sønderborg Kommune har kortlagt § 3 naturtyper inden for 1.000 m fra anlæggene ved en gennemgang i felten. Naturtyperne er vist i tabel 10 og på et kort i bilag 13. Vurderingen af beskyttet natur i Natura 2000 område er vurderet i det efterfølgende afsnit om Natura 2000.

Naturforholdene er vurderet ud fra tidligere registreringer samt ved en gennemgang af 1000 meterzonen for arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 samt for øvrige levesteder for særligt beskyttede arter opført på habitatdirektivets bilag IV, fredede dyr og planter samt rødlistede arter.

Tabel 10 er en totaloversigt over identificerede naturarealer i 1.000 meter screeningszonen

Tabel 10: Oversigt over natur beskyttet i henhold til naturbeskyttelsesloven § 3 (NBL § 3) inden for 1.000 meter fra anlægget samt angivelse af om der er registreret bilag IV arter.

Id	Samlet belastning	Merbelastning	Naturtype	Beskrivelse	Bilag VI
1529	-	0	Skov	Løvskov med Ask	nej
2192	-	0	Sø	Etableret i 2007. Fint lysåbent ynglevandhul for padder, herunder Strandtudse.	Ja
2193	-	0	Sø	Flot ynglevandhul for padder, herunder strandtudse. Mange haletudser tilstede.	Ja
2194	-	0	Sø	Helt tilgroet i tagrør og delvist skygget af skov. Mindre velegnet ynglelokalitet for padder.	Nej
2195	-	0	Strandeng	Strandeng med en forholdsvis lille saltpåvirkning. Afgræsses. Muligt levested for strandtudse og markfirben.	Ja
2196	-	0	Fersk eng	Våd eng med truet vegetation. Lidt positivarter i form af engnellikerod, kærranunkel, glanskapslet siv, kærtidsel og trævlekrone.	Nej
2197	-	0	Sø	Kunstigt anlagt vandhul med stejle brinker og forholdsvis dybt vand. Delvist skygget af skov. Næppe ynglevandhul med muligt levested for padder.	Ja
2198	-	0	Sø	Kunstigt anlagt vandhul. rørsump med tagrør hele vejen rundt. Stor forekomst af tornløs hornblad. Mulig ynglelokalitet for spidssnudet frø.	Ja
2199	-	0	Fersk eng	Græsset natureng med god/moderat tilstand. Der er et lille kær og en smule hængesæk på arealet. En del positivarter herunder dunet dueurt, skov kogleaks og kærtidsel. Vigtigt levested for padder herunder spidssnudet frø.	Ja
2200	-	0	Fersk eng	Græsset natureng med god/moderat tilstand. En del positivarter. Vigtigt levested for padder herunder	Ja

				Spidssnudet Frø.	
2201	0,1	0	Sø	Kunstigt anlagt vandhul. Helt tilgroet i tagrør. Næppe ynglelokalitet for padder men muligt levested.	Ja
2202	0,1	0	Fersk eng	Natureng der afgræsses. Bunden er fugtig og tuet. Der var forekomst af positivarterne Skovangelik, Skovkogleaks, Dyndpadderok, Kærnsnerre og Kærtidse. Vigtigt levested for padder herunder Spidssnudet Frø.	Ja
2203	--	0	Overdrev	Græsset overdrev med en ringe tilstand. Arealet modtager formodentlig næringsstoffer fra ovenfor liggende intensivt dyrkede arealer. Arealet er hårdt græsset og vegetationen er domineret af græsser.	Nej
2204	-	0	Fersk eng	Afgræsset natureng. De lavest liggende dele ind mod skoven har den bedste naturtilstand. Vigtigt levested for padder herunder Spidssnudet Frø. Forekomst af positivarterne Engkarse, Almindelig kamgræs, Skovkogleaks, Kærpadderok og Kærtidse.	Ja
2205	-	0	Fersk eng	Natureng med naturligt fugtig bund. Velegnet levested for padder, herunder Spidssnudet Frø. Engen afgræsses. Forekomst af positivarterne Almindelig kamgræs, Kragefod, Sumpkællingetand, Kærpadderok og Kærtidse.	Ja
2206	-	0	Fersk eng	Afgræsset natureng med naturlig fugtig bund. På engen ligger to fine ynglevandhuller og den er formodentlig et vigtigt levested for padder, herunder Spidssnudet Frø, Stor vandsalamander, Grøn Frø og Strandtudse. Engen har en ringere tilstand end de andre enge i området og der er kun forekomst af en enkelt positivart i form af almindelig kamgræs.	Ja
2207	-	0	Sø	Fint lysåbent vandhul. Klarvandet med kransnålalger og Svømmende vandaks. Særlig velegnet yngle vandhul for padder herunder Spidssnudet Frø, Stor vandsalamander, Grøn Frø og Strandtudse.	Ja
2208	-	0	Sø	Flot lysåbent ynglevandhul for padder herunder spidssnudet frø, stor vandsalamander, grøn grø og strandtudse. Stor forekomst af kransnålalger og tæppegræs.	Ja
2209	-	0	Mose	Tilgroet moseområde med lidt ellesump. Forekomst af positivarterne skovangelik, gul iris, smalbladet mangeløv og nikkende star. Vigtigt levested for områdets paddearter.	Ja
2210	-	0	Eng	Fersk natureng. Ikke specielle tegn på saltvandspåvirkning. Afgræsses tilsyneladende ikke. Tuet og fugtig bund. Vegetationen domineret af græsser. Forekomst af en enkelt positivart i form af skovkogleaks. Vigtigt levested for områdets padder herunder strandtudse og spidssnudet frø.	Ja
2211	0,1	0	Eng	Fersk natureng med tuet og fugtig bund. Ingen afgræsning på besigtigelsestidspunktet. Vegetationen domineret af græsser med spredt forekomst af skovkogleaks og glanskapslet siv. Midt på arealet er der en afvandingskanal med klart vand og vand-	Ja

				stjerne. Den virker formodentlig som et vigtigt ynglested for padder herunder spidssnudet frø. Engen er et vigtigt levested for områdets padder, blandt andre strandtudse og spidssnudet frø.	
2212	-	0	Eng	Natureng med fugtig og tuet bund. Afgræsses tilsyneladende ikke. Vegetationen er domineret af græsser med forekomst af en enkelt positivart i form af kærdueurt. Vigtigt levested for padder herunder strandtudse og spidssnudet frø.	Ja
2213	0,1	0	Sø	Lysåben og næringsrig sø med klart vand. Vigtigt leve- og ynglested for padder herunder spidssnudet frø og sandsynligvis Strandtudse. Undervandsvegetationen domineret af tornløs hornblad.	Ja
2214	-	0	Overdrev	Tilgroet kystoverdrev med stejle skrænter. Den sydlige del afgræsses. Forekomst af positivarterne stor knopurt, almindelig rundbælg og musevikke. Dele af overdrevet er formodentlig et velegnet levested for markfirben.	Ja
2215	-	0	Sø	Næringsrig sø med lidt uklart vand. De omgivende arealer klippes med plæneklipper. Søen fremstår lettere eutrofieret. Forekomst af en enkelt positivart i form af vandrøllike. Fungerer formodentlig som ynglelokalitet for spidssnudet frø.	Ja
2216	-	0	Sø	Næringsrig sø med forholdsvis klart vand. Omgivet af beskyttende naturarealer der afgræsses. Vigtig ynglelokalitet for padder herunder Spidssnudet frø. Forekomst af en enkelt positivart i form af kærranunkel. strandtudse og grøn frø er registreret ved vandhullet.	Ja

§ 3

Ved den aktuelle gennemgang af 1000 meter zonen er der ikke registreret nye arealer, der vurderes at være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Inden for bufferzonen findes der i alt ca. 26,6 ha beskyttet natur. Naturarealerne er nærmere beskrevet i tabel 10.

Skov- og Naturstyrelsen har i sin "Vejledning vedrørende sagsvurdering for lokale miljøeffekter som følge af luftbåret kvælstof ved udvidelse og etablering af husdyrbrug" fra 2003 (2005) vurderet at ekstra belastning på mindre end 1 kg N / ha/år kan antages at være uvæsentlige såfremt der ikke er tale om særlig næringsfølsomme naturområder og såfremt naturtypens grænseværdi ikke allerede er overskredet.

Stensigmose 4 ligger tæt på et større sammenhængende engområde vest for Skeldebro. Kun enkelte af engene fremstod ved Naturafdelingens besigtigelse som afgræssede. Dele af engene fremstod med en god naturtilstand, men den største del er domineret af græsser med en ret ensformig vegetation. Beregninger af den luftbårne næringsstofbelastning fra ejendommen viser at ammoniakdepositionen nærmer sig 0.

Det nærmeste naturområde ligger i en afstand af ca. 270 meter syd for ejendommen (2213). Naturområdet består af en sø. Depositionsberegningen i punktet viser en samlet deposition af kvælstof på 0,1 kg N/ha/år mens merdepositionen beregnes til 0 kg N/ha/år. merdepositionen fremgår af tabel 10.

Syd for Skeldebro ligger et område med strandenge, hvor der er etableret en række vandhuller. Strandengenes tilstand er moderat og de hydrologiske forhold er ikke særligt gode. Strandenge er ret robuste i forhold til næringsstofbelastning med kvælstof.

Nord for ejendommen i en afstand af ca. 450 m ligger et kystoverdrev (lokalitet 2214). Overdrevet har en ret ringe tilstand og naturtypen er ikke særligt følsom overfor belastning med luftbårent kvælstof.

Baggrunds niveauet for kvælstofbelastningen ligger i Sønderborg Kommune på 16-21 kg N/år/ha. I området omkring ejendommen ligger baggrundsbelastningen mellem 16-19 kg N/ha/år.

Tålegrænser for de forskellige naturtyper mht. ammoniaknedfald varierer betydeligt jf. Vejledning om godkendelse af husdyrlandbrug. Se tabel 11.

Tabel 11: Tålegrænser for forskellige naturtyper mht. ammoniaknedfald (Faglig rapport fra arbejdsgruppen om ammoniak Faglig rapport fra DMU, nr. 568 2006)

Naturtype	Tålegrænse	Differentiering
Overdrev	10-25	Sure overdrev 10-20, kalkholdige overdrev 15-25
Klit	10-25	klit 10-20, fugtige klitlavninger 10-25
Hede	10-25	tør hede 10-20, våd hede 15-25
Fersk eng	15-25	
Strandeng	30-40	
Mose (og kær)	5-25	højmoser 5-10, hængesæk, tørvelavninger 10-15, fattigkær og hedemoser 10-20, kalkrige moser og væld, rigkær 15-25
Løvskov	10-20	
Nåleskov	10-20	

For søers vedkommende vil kvælstof normalt ikke være den begrænsende faktor. Næringsfattige søer vil dog være påvirkelige, både mht. næringsberigelse og til forsuring. Dette gælder især brunvandede søer. Baggrunds niveauet for kvælstofbelastningen ligger således nær den øvre tålegrænse for flere af de næringsfattige naturtyper.

Beregningerne af depositionen på lokaliteterne inden for 1.000 m fra anlægget viser, at der for ingen af lokaliteternes vedkommende er en større merbelastning end 0-effekt niveauet for følsomme lokaliteter.

§ 7

Det nærmeste registrerede § 7 areal til Stensigmose 4 er et overdrevsareal, som ligger ca. 2,7 km nordvest fra ejendommen ved Lille Dynt.

Baggrundsbelastningen i området er beregnet til 16,3 kg N/ha/år i 2009 (DMU 2011). Den nedre ende af tålegrænsen for naturtyperne er således overskredet. Sønderborg Kommune har på trods af at ansøgningen er indgået før 1. april 2010, valgt at behandle § 7 natur efter gældende regler.

Dette er gjort på baggrund af afgørelse NMK-132-00597, hvor klagenævnet på trods af, at den pågældende ansøgning er indkommet før 1. april 2010, har inddraget de gældende regler på § 7 området. Som følge af ændringen af husdyrbrugsloven, som har virkning for ansøgninger modtaget af kommunen efter den 10. april 2011, er husdyrbrugslovens § 7 blevet

ændret, og de tidligere gældende bufferzonekrav er blevet ophævet. I stedet er der i husdyr-godkendelsesbekendtgørelsens bilag 3 fastsat et nyt beskyttelsesniveau, som fastsætter grænseværdier for den tilladte totaldeposition fra husdyrbrug til ammoniakfølsomme naturtyper.

Dette betyder, at hvis den ansøgte udvidelse medfører en ammoniakdeposition, der ligger under de grænser, som gælder efter lovændringen, kan udvidelsen allerede derfor godkendes, medmindre der foreligger atypiske forhold.

Registreringen af kategori 2 natur og delvist af kategori 3 natur bygger på de naturtyperegistreringer, der er foretaget af § 3 beskyttede heder, moser og overdrev.

Kategori 3 naturen omfatter ud over heder, moser og overdrev også ammoniakfølsomme skove. Miljøstyrelsen har udarbejdet et ”vejledende kort over potentiel ammoniakfølsom skov”. Der er altså ikke tale om en konkret udpegning, der skal foretages en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde af, om skoven er omfattet. Der kan også være skovarealer, der konkret vurderes at være ammoniakfølsomme, selvom de ikke fremgår af kortet. For at være ammoniakfølsom skal skoven opfylde mindst et af følgende tre kriterier:

- 1) der har været skov på arealet i lang tid (i størrelsesorden mere end ca. 200 år), så der er tale om gammel »skovjordbund«,
- 2) skoven er groet frem af sig selv på et naturareal, fx tidligere hede, mose eller overdrev, så jordbunden ikke har været dyrket mark inden for en periode svarende til perioden for gammel »skovjordbund« (dvs. i størrelsesorden mere end ca. 200 år), eller
- 3) der i skoven er forekomst af naturskovindikerende eller gammelskovsarter, som er medtaget på listen over arter, der er brugt ved prioritering af naturmæssigt særligt værdifulde skove omfattet af skovlovens § 25.

Kategori 2

Ved gennemgangen af nærområdet til Stensogmose 4 blev der ikke registreret naturarealer, der hører under kategori 2.

Kategori 3

Moser: Der blev ved gennemgangen registreret et par moseområdet, men deres arealer er mindre end 2500 m² og de er derfor ikke beskyttede af naturbeskyttelseslovens § 3 og hører ikke under kategori 3.

Skove: Af Miljøstyrelsens vejledende kort (bilag 2) ses det, at der inden for 1000 meter fra Stensigmose 4 findes arealer med skov, der er potentiel ammoniakfølsom. Af depositionsberegningerne ses, at merdepositionerne til skovene alle er mindre end 1 kg N/ha/år. Der er derfor ikke udarbejdet en nærmere redegørelse for, hvorvidt skovene er omfattet af § 7.

Miljømyndighedens vurdering

Det vurderes at merbelastningen med N på 0 kg N/ha/år på samtlige lokaliteter, tabel 10, ikke vil medføre tilstandsændringer på arealerne.

Syd for Skeldebro ligger et område med strandenge hvor der er etableret en række vandhuller på. Strandengenes tilstand er moderat og de hydrologiske forhold er ikke særligt gode. Strandenge er ret robuste i forhold til næringsstofbelastning med kvælstof og de på virkes næppe af det ansøgte projekt.

Engene påvirkes formodentlig ikke som følge af den beskedne deposition med kvælstof fra anlægget. Der ligger en række vandhuller i forbindelse med engene. De § 3 beskyttede naturområder modtager ifølge de beregnede værdier en merbelastning af kvælstof fra projektet på 0. Niveauet ligger under Skov- og Naturstyrelsens vejledende grænseværdier og det ansøgte vil derfor sandsynligvis ikke vil medføre tilstandsændringer i § 3 områderne omkring ejendommen.

Det vurderes, at gennemførelse af det ansøgte projekt ikke vil medføre en påviselig tilstandsændring af beskyttet natur.

Sønderborg Kommune har ikke foretaget beregninger til det nærmeste § 7 areal. Da faldet i kg NH₃-N pr. år. er på 136,75 kg NH₃-N pr. år. og da arealet er beliggende så langt væk, at emmissionen af kvælstof fra ejendommen vil være en del af baggrundsbelastningen, vurderer kommunen således, at § 7 arealet ikke vil blive påvirket af deposition af ammoniak fra anlægget.

Det vurderes samlet, at påvirkningen med luftbåren ammoniak fra ejendommen ikke vil påvirke beskyttet natur væsentligt og der stilles derfor ikke supplerende vilkår.

Natura 2000

I Sønderborg Kommune er der 3 terrestriske Natura 2000 områder. Områderne er udpeget for at bevare særligt beskyttelseskrævende arter og naturtyper. For de enkelte naturtyper er der opstillet en tålegrænse for ammoniakdeposition. Fælles for naturtyperne i de 3 terrestriske – skov Natura 2000 områder gælder, at de hovedsageligt har et tålegrænseinterval på 10 – 20 kg N/år/ha.

Baggrundsbelastningen for Sønderborg Kommune ligger et sted mellem 14 – 20 kg N/år/ha. For mange naturtyper overskrider depositionen således naturtypernes øvre tålegrænse og derfor bør emmission af kvælstofforbindelser generelt begrænses og nedbringes.

Det fremgår af DMU- Rapporten ”Kriterier for gunstig bevaringsstatus”, at tålegrænsen for skovnaturtyperne ikke må overskrides (DMU 2003).

Sønderborg Kommune har iværksat en omfattende vurdering af Habitatområdernes påvirkning fra husdyrbrug nær Habitatområderne ved hjælp af særlige beregninger fra DMU. Rapporten anskueliggør de potentielle kumulative påvirkninger af habitatområderne. Derudover anvender Kommunen specielle depositionskort fra Conterra til vurdering af den kumulative effekt. De nærmeste terrestriske Natura 2000 områder til det ansøgte projekt på Stensigmose 4 er Habitatområde H 89 Rinkenæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov som ligger ca. 10,8 km mod nordvest.

Beregninger viser at den teoretiske totale deposition fra det ansøgte udgør lave værdier der nærmer sig 0 kg N/ha/år, se tabel 10.

Udpegningsgrundlaget for habitatområdet Rinkenæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov (H89):

- Kransnålalge-sø
- Næringsrig sø
- Nedbrudt højmosse

- Hængesæk
- Kildevæld
- Rigkær
- Bøg på mor med kristtorn
- Bøg på muld
- Ege-blandskov
- Skovbevokset tørvemose
- Elle- og askeskov
- Stor Vandsalamander

Udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet Rinkenæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov (F68):

- Hvepsevåge
- Rørhøg
- Isfugl

Ifølge Natura 2000 plan 2010-2015 for Rinkenæs Skov, Dyrehaven og Rode skov er truslerne:

- Arealreduktion/fragmentering mod områdets rigkær
- Næringsstofbelastning – alle kortlagte naturtyper er negativt påvirket af luftbåret kvælstof. Den nedre tålegrænse er overskredet for alle naturtyper og for hængesæk samt skovnaturtyperne er den høje ende af tålegrænseintervallerne for kvælstofpåvirkning overskredet for hele arealet.
- Tilgroning af næringsrige søer
- U hensigtsmæssig hydrologi
- U hensigtsmæssig drift i elle- og askeskov
- Invasive arter som kæmpe-pileurt og japan-pileurt
- Forstyrrelser af besøgene påvirker specielt ynglefuglene på udpegningsgrundlaget.

Miljømyndighedens vurdering

Beregningen af kvælstofdeposition fra projektet på Stensigmose 4 til det nærmeste Natura 2000 område er ifølge beregningerne i www.husdyrgodkendelse.dk 0 kg N/ha/år. Den sandsynlige påvirkning er uvæsentlig i henhold til den grænse som miljøministeriet har fastsat i nyeste vejledning.

Kommunen har foretaget en konkret vurdering i sagen og det vurderes på baggrund af konsekvensvurderingen af projektet kan godkendes i forhold til ammoniakpåvirkningen af habitattatur med ammoniak fra anlægget.

Bilag IV-arter

Af faglig rapport fra DMU nr. 635 (håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV) fremgår en oversigt over arters udbredelse vist i grid på 10 X 10 km fordelt over hele landet.

Ud fra DMU rapporten og ud fra kommunens egne registreringer fremgår at følgende arter tidligere er registreret i nærområdet til Stensigmose 4:

- Vandflagermus (Myotis daubentonii)
- Brunflagermus (Nyctalus noctula)
- Langøret flagermus (Plecotus auritus)
- Sydflagermus (Eptesicus serotinus)
- Troldflagermus (Pipistrellus nathusii)
- Pipistrellflagermus (Pipistrellus pipistrellus)
- Dværgflagermus (Pipistrellus pygmaeus)
- Markfirben (Lacerta agilis)
- Stor Vandsalamander (Triturus cristatus)
- Spidssnudet Frø (Rana arvalis)
- Strandtudse (Bufo calamita)

I forbindelse med naturafdelingens besigtigelse af naturarealer er der registreret en række potentielle levesteder for padder og krybdyr. Der blev ikke registreret padder og krybdyr ved besigtigelsen.

Alle arter af padder er fredet i Danmark.

Kommunen har konkret kendskab til forekomst Grøn frø i Gråstenskovene. Grøn frø er rødlistet.

De tilbageværende landskabselementer så som levende hegn, beskyttede sten- og jorddiger, småskove, mindre moser og vandhuller danner vigtige spredningsveje og levesteder for områdets dyre og planteliv.

Ved naturafdelingens besigtigelse blev der ikke med sikkerhed registreret bilag IV arter, men observeret mange unge padder der dog ikke blev artsbestemt. Naturafdelingens registrering er ikke udtømmende for arealernes reelle indhold af bilag IV arter idet besigtigelsen har været fokuseret på identificering af potentielle levesteder og ikke arter.

Naturafdelingens registrering viser, at der er naturarealer og biotoper, som er og potentielt kan være levested, fødesøgningsområde eller sporadisk opholdssted for bilag IV arter. Fælles for hele engområdet vest for Skeldebro er, at der var mange unge padder til stede ved besigtigelsen. Der ligger adskillige vandhuller og afvandingskanaler i engområdet der kan fungere som ynglelokaliteter. På strandengen ved Spar-Es, bilag 10, er der etableret en række vandhuller der alle vurderes at være velegnede ynglelokaliteter for Strandtudse. Strandtudse er registreret to steder indenfor 1000 m zonen omkring ejendommen. Vandhullerne på

strandengen (lokaliteterne 2192, 2193, 2194 og 2195, tabel 10), modtager 0,1 kg N/ha/år i samlet belastning og en merdeposition på 0 kg N/ha/år.

Vandhullet ved lokalitet 2213 er formodentlig leve- og ynglelokalitet for Strandtudse og Spidssnudet frø og depositionen hertil er ligeledes 0,1 kg N/ha/år fra ejendommen og merdepositionen er på 0 kg N/ha/år.

Miljømyndighedens vurdering

En del af arterne af flagermus bruger gamle bygninger og træer som deres dagskjul. Det vurderes at det ansøgte projekt ikke vil medføre negative påvirkninger på flagermusarternes dagskjul eller fødegrundlaget for dem.

Det ansøgte projekt ved Stensigmose 4 vil efter beregningerne ikke medføre en merbelastning af leve- og ynglelokaliteter for særligt beskyttede arter. Sønderborg kommune vurderer, at det ansøgte projekt ikke medfører, at der sker forsætligt drab, indfangning, indsamling mv. af fredede arter.

Der stilles derfor ikke særlige vilkår til beskyttelse af rødlistede- eller bilag IV arter.

5.2 Lugt

Ansøger oplyser, at den største kilde til lugtforurening er lugten fra staldanlægget. Da lugtgenafstandene overholdes, forventes der ingen væsentlige lugtgener for de nærmeste naboer. Der vil forekomme ammoniakfordampning og lugtgener fra marker, hvorpå der er udbragt gylle. Omfanget afhænger af vejrforhold (temperatur, vindforhold og evt. nedbør). Da gyllen køres ud på veletablerede afgrøder, minimeres ammoniakfordampningen og lugtgenerne pga. mindre fordampning og hurtigere optagelse i planterne.

Lugtberegninger i www.husdyrgodkendelse.dk ses i tabel 12.

Tabel 12: Lugtemission fra anlægget beregnet via www.husdyrgodkendelse.dk

Område	Beregningsmodel	Lovens krav- minimum afstand (m) (geneafstanden)	Korrigeret gene-afstand (m)	Vægtet gennemsnitsafstand (m)	Genekriterie overholdt ?
Byzone / Sommerhusområde*	Ny	163,51	0	0	Genekriterie overholdt. Ingen nabobeboelser/byzone indenfor 1,2 gange geneafstand.
Samlet bebyggelse**	Ny	91,92	0	0	Genekriterie overholdt. Ingen nabobeboelser/byzone indenfor 1,2 gange geneafstand.
Enkelt bolig***	Ny	51,71	0	0	Genekriterie overholdt. Ingen nabobeboelser/byzone indenfor 1,2 gange geneafstand.

*Byzone: nærmeste punkt i sommerhusområde ved Broager mark (aktuel afstand ca. 3,1 km)

**Samlet bebyggelse: Nærmeste beboelse i Skeldebro 2B (aktuel afstand ca. 345 m)

***Enkelt bolig (ikke landbrug, ikke ejet af driftsherren): Beboelsen Skeldebro 2B (aktuel af-

stand ca. 345 m) Der gøres opmærksom på, at afstanden er målt fra midtpunkt/ lugtcentrum i staldanlægget til beboelsesbygningen ved enkelt beboelse og samlet bebyggelse, og til zonegrænse ved sommerhus- og byzoneområde.

Lugtgenafstandene er beregnet som for fuld besætning. Alle eksisterende stalde indgår i beregningen

Gyllen vil blive udbragt med slæbeslanger. Der udbringes på hverdage og kun undtagelsesvist i weekender.

Miljømyndighedens vurdering

Lovens minimumskrav til afstande til nærmeste beboelser indenfor de tre områdetyper er overholdt. Kommunen vurderer derfor, at lugt fra staldene ikke vil give væsentlige gener for naboerne.

Der er beregnet en konsekvensradius på 182 m. Der kan rent undtagelsesvist forekomme registrerbar, men ikke genegivende lugt fra landbruget uden for konsekvensområdet. Den beregnede konsekvensradius på 182 m er indgået som en parameter i vurderingen af, hvilke parter der er hørt i forbindelse med behandlingen af ansøgningen.

Gyllebeholderen vil til en hver tid være etableret med et naturligt flydelag. Det er derfor kommunens vurdering, at lugt fra gyllebeholderen ikke vil være til gene for naboerne.

Når gyllen skal omrøres og bringes ud, vil der altid være lugtgener. Det er kommunens vurdering, at ansøger ved at efterleve generelle regler og ved at så vidt muligt at begrænse udbringningen til ugens hverdage, tager tilstrækkeligt hensyn til de naboer, der kunne blive mest generede af dette.

For at sikre omkringboende mod opståede gener, fastsættes der vilkår om maksimalt dyrehold på stald ad gangen.

Sønderborg Kommune vurderer samlet, at der er sikret tilstrækkeligt mod lugtgener.

5.3 Fluer og skadedyr

Ansøger oplyser, at der generelt hverken er problemer med fluer, rotter eller andre skadedyr.

Fluebekæmpelse sker i overensstemmelse med Statens Skadedyrlaboratoriums retningslinjer. Fluer forebygges ved hyppig udmugning i sommerperioden.

Tilhold af rotter minimeres ved hyppig oprydning af foderrester og plastik. Rotter bekæmpes med rottegift udlagt i kasser (kommunal rottebekæmpelse). For tiden er der ca. 5 kasser fordelt på ejendommen.

Miljømyndighedens vurdering

For at sikre hensynet til omkringliggende nabobeboelser stilles der vilkår om, at fluer bekæmpes i overensstemmelse med de nyeste retningslinjer fra Statens Skadedyrlaboratorium. Endvidere stilles der vilkår om, at opbevaring af foder samt rengøring af arealer omkring fodersiloer sker på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter m.v.).

5.4 Transport

Al transport foregår enten via Stensigmose eller Skeldebro og går igennem landsbyen Dynt. Transporterne fremgår af tabel 13.

Der sælges årligt gødning og indkøbes foder af mark fra Skeldemark, hvor transporten går igennem landsbyen Skelde. To marker er placeret syd for Broager og transport hertil går igennem Broager. Transporterne sker typisk i dagtimerne. Ansøger forventer, at virksomheden kan overholde Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser.

Tabel 13: Antal transporter før og efter udvidelse

TRANSPORTER	FØR UDVIDELSE ANTAL/ÅR	EFTER UDVIDELSE ANTAL/ÅR
Foder	20	20
Diesel	4	4
Afhentning af mælk	365	365
Afhentning af døde dyr	8	8
Udlevering af slagtekvæg	9	9
Afhentning af tyrekalve	17	17
Levering af rengøringsmidler	3	3
Såsæd	3	3
Flytning af dyr	60	60
Gyllekørsel	95	143
Kørsel med dybstrøelse	83	17
Transport af eget foder	573	573
Markarbejds kørsel*	ca.145	ca. 125
i alt	Ca. 1385	ca.1347

*Kørsel med markmaskiner i forbindelse med såning, pløjning og høst mv.

Antallet af transporter er skønnede. Antallet af gyllekørsler er skønnet ud fra en 18-20 m³ gyllevogn (maskinstation står for udbringning). Der vil normalt blive kørt ud dels i marts/april/maj måned og dels i september måned.

Antallet af transporter falder en smule. Faldet primært, færre halmpresninger, færre halmtransporter og færre møgkørsler. Det opvejes lidt af en stigning i gyllekørslen men ikke helt. Der køres normalt aldrig gylle i weekend og på helligdage. Flytning af gylle til Skeldebro sker ikke i sommermånederne. Al transport af dyr sker i dagtimerne og foder bestilles til levering på almindelige ugedage i dagtimerne.

Gyllekørselsveje fremgår af bilag 6.

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune vurderer, at med et fald i antallet af transporter på 2,7 % og ved kørsel som ovenfor beskrevet, vil det ikke medføre uacceptable gener for omboende.

5.5 Støj fra anlægget og maskiner

Alle støjkilder er placeret indendørs. Der foretages p.t. ikke noget for at reducere støjkilder. I tabel 14 fremgår oversigt over støjkilder, placering og driftstid.

Tabel 14: Oversigt over støjkilde, placering og driftstid

STØJKILDE	PLACERING	DRIFTSTID
Korn og høtørring	I maskinhus	Anvendes kun hvis det vurderes at være nødvendigt for at sikre foderværdien
Malkeanlæg	I malkestalden	I drift dagligt fra 5.30-8.30 og 16.30-19.00
Foderindblæsning	Lastbil holder ved ensilageplads	Primært i dagtimerne, ca. en time ad gangen
Korn valse	I laden	I drift 2 timer hver tredje dag
Transport via til- og frakørselsvej	Til- og frakørselsvejen	Primært i dagtimerne

Ansøger oplyser, at den eneste støj, der forventes at ville kunne høres ved naboer, vil være malkeanlægget, valsen og evt. kørsel og foderindblæsning.

Som beskrevet under ”Transport” vil der forekomme et lille fald i transporter end tidligere (ca. 2,7 %).

Der kan i forbindelse med markarbejde forekomme transporter i aftentimerne og nattetimerne. Dette vil ske for at reducere antallet af dage med gener fra kørsel så meget som muligt.

Pga. afstanden til naboer vil der ikke blive foretaget særlige tiltag for at begrænse støjen fra staldanlægget.

Transporten tilrettelægges, så der tages mest muligt hensyn til naboer. Der køres normalt aldrig gylle i weekend og på helligdage, evt. flytning af gylle vil ikke ske i sommermånederne, al transport af dyr sker normalt i dagtimerne og foder bestilles til levering på almindelige ugedage i dagtimerne.

Miljømyndighedens vurdering

Der vurderes ikke at være behov for specifikke vilkår for støjbegrænsning. Der fastsættes de generelle støjgrænser for virksomheden i overensstemmelse med vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 5 fra 1984. I tilfælde af, at det på et senere tidspunkt findes nødvendigt (fx pga. klager), at virksomheden dokumenterer, at støjvilkårene kan overholdes, stilles der vilkår om, at miljømyndigheden kan forlange en eftervisning af, at de fastsatte støjvilkår kan overholdes.

5.6 Støv fra anlæg og maskiner

Der forventes, at ingen støvkilder fra husdyrbruget vil give væsentlige støvgener for omgivelserne udenfor ejendommen.

Støv forekommer oftest fra korntørreri (maskinhus) og kornvalse (lade), men begge disse anlæg er placeret indendørs hvorved størstedelen af støvet fanges.

Miljømyndighedens vurdering

Der stilles vilkår om, at stalde, anlæg, udenomsarealer m.v. skal vedligeholdes, så der ikke kan opstå væsentlige støvgener udenfor ejendommens eget areal. Endvidere må det formodes at en ændring fra dybstrøelse til gyllesystem, vil medfører mindsket risiko for støv.

5.7 Lys

Der findes én udendørs lyskilde ved ensilagepladsen, som sjældent anvendes. Såfremt det er mørkt, vil der være lys i stalden fra 5.30 til 22.00. Lys strømmer ud igennem vinduer, gælleplader i vægge, lysplader på taget samt åbning på væg mod nord (lukkes med gardin i dårligt vejr).

Lyset fra stalden vurderer ansøger ikke at være til gene for naboer og trafikanter.

Miljømyndighedens vurdering

Det vurderes, at forholdene omkring lys ikke vil være til gene for naboer eller andre. Det er derfor ikke relevant på nuværende tidspunkt at stille vilkår til lys.

6 Beskrivelse og vurdering af arealerne

I forbindelse med vurderingen af projektets mulige indvirkning på miljøet er der vurderet på, om virksomheden overholder harmonikravet og om der er problemstillinger vedrørende planforhold, som gør sig gældende. Der vurderes også på arealanvendelsens påvirkning af grundvandsressourcerne, vandmiljøet og beskyttet natur i forhold til fosfor, nitrat og ammoniak. Beskyttet natur indebærer naturarealer beskyttet af § 7 i Husdyrloven, § 3 i Naturbeskyttelsesloven, Natura 2000 områder og arter, som er omfattet af Habitatdirektivets bilag IV (bilag IV arter) samt andre relevante artsfredninger. Der vurderes også på arealanvendelsens påvirkning af kulturelementer i landskabet, som f.eks. beskyttede jord- og stendiger og fortidsminder og andre aktuelle fredninger.

Tabel 15 viser udbringningsarealerne og bilag 8, deres geografiske beliggenhed. Det fremgår af ansøgningen, at ansøger råder over 66,32 ha ejede, 54,26 ha forpagtede udbringningsarealer og gylleaftaler på 56,46 ha. Hertil kommer 27,67 ha der afgræsses udenfor udbringningsarealet, se tabel 16. I alt er der 120,58 ha dyrkede arealer 27,58 ha afgræssede arealer udenfor udbringningsarealet samt 56,55 ha gylleaftaler.

Ingen af ejendommens arealer er beliggende indenfor nitratfølsomme indvindingsområder. Ca. 15,24 ha udbringningsarealer ligger i nitratklasse I. Samtlige aftalearealer ligger i Nitratklasse 1. Der er derfor på baggrund af denne godkendelse givet en § 16 godkendelse til aftalearealerne tilhørende Carsten Christensen, Frydendal 1. Arealerne fremgår derfor ikke af denne godkendelse.

Tabel 16: Oversigt over arealer

	Matr. areal	Heraf ca. udbringningsareal (ha)	Ejet, forpagtet eller gylleaftale
Eget areal	77,86	66,32	Ejet
Hans Christian Hansen, Gåsbjergvej 7, 6310 Broager	23,7	23,61	Forpagtet
Jens Christian Hansen, Gåsbjergvej 11, 6310 Broager	7,14	7,14	Forpagtet
Sønderborg Kommune, Mejerivej 13, 6310 Broager	15,26	15,26	Forpagtet
Peter Mikael Kjer, Vemmingbund Strandvej 111, 6310 Broager	5,53	5,53	Forpagtet
Opholdsstedet, Stensigmose 8, 6310 Broager	3,4	2,83	Forpagtet
I alt	163,22	120,58	-
Carsten Christensen Frydendal 1, 6310 Broager*	-	56,55	Gylleaftale
Eget areal der afgræsses uden tilført husdyrgødning	11,00	0 **	Ejet
Forpagtet areal, der afgræsses uden tilført husdyrgødning	19,33	0***	Forpagtet

*arealer godkendt i separat § 16 godkendelse til Frydendal 1, ** eget areal udenfor udbringningsareal 9,85 ha, *** forpagtet areal udenfor udbringningsareal, 17,93 ha

I tabel 16 ses en oversigt over afgræssede arealer der ikke fremgår af www.husdyrgodkendelse.dk.

Tabel 16: Oversigt over afgræssede arealer samt med hvilket dyretryk de afgræsses

Mark-nr	Sted	Ha	Type	Antal dyr	Dage	DE	DE/ ha
2-6	Eng ved kvieejendom	1,00	Goldkøer	2	120	0,4	0,4
9-0	Eng	2,59	Goldkøer	5	120	0,9	0,35
9-1	Eng ved Spar Es	1,16	Goldkøer	2	120	0,4	0,34
9-4	Mølledam	1,24	Goldkøer	2	120	0,4	0,32
11-0	Ravns	1,47	Køer	2	200	0,6	0,40*
12-0	Overdrev ved Dupont	1,72	Køer	2	200	0,6	0,35*
13-0	Eng ved Møl-skov	0,82	Goldkøer	1	120	0,2	0,24*
15-0	Duus	4,86	Opdræt, unge	15	200	1,8	0,37
21-0	Skeldemark		Opdræt,	2	200		0,5

		1,20	ældre			0,6	
21-1	Skeldemark	2,62	Opdræt, ældre	6	200	0,7	0,27
21-2	Skeldemark	1,06	Opdræt, ældre	2	200	0,2	0,19
21-3	Kragesand	2,13	Goldkøer	4	200	1,3	0,61
21-6	Skeldemark	0,30	Opdræt, ældre	1	200	0,1	0,33
21-7	Skeldemark	1,57	Opdræt, ældre	3	200	0,4	0,25
24-1	Gratelund	1,66	Goldkøer	4	200	1,2	0,72
51-0	Gåsbjerg	0,82	Køer	2	200	0,4	0,48 *
52-0	Gentofte	1,56	Opdræt, unge	6	200	0,7	0,45
I alt	-	27,78	-				

Miljømyndighedens vurdering

Ændringer i husdyrbrugets ejede og forpagtede udbringningsarealer skal anmeldes til kommunen og have kommunens accept, før ændringen kan finde sted jf. §§ 15-16 i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug. Anmeldelsen skal ske før planårets begyndelse den 1. august. Kommunen vurderer om sådanne ændringer af udbringningsarealerne kan ske inden for rammerne af denne godkendelse.

Gylleaftalearealet tilhørende Carsten Christensen er godkendt i § 16 miljøgodkendelse til Frydendal 1, 6310 Broager, fra januar 2013. Der er i denne stillet vilkår til nitratudledningen grundet arealernes beliggenhed i Nitratklasse I. Endvidere er 27,67 ha afgræssede arealer ikke indtastede i systemet, men fremgår af bilag 8 og husdyrtrykket er vurderet separat under afsnit 6.7.

6.1 Harmoniareal

Ifølge den gældende husdyrgødningsbekendtgørelse må der højst udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,7 DE pr. ha pr. planperiode for kvæghold. Hvis en økologisk landmænd, som er tilfældet ved ansøger, ønsker støtte til sin drift i form af Miljøbetingsstøtte (MB) eller Ekstensivt Landbrug (EL), så begrænses mængden til maks. 140 kg N/ha, dvs. 1,4 DE pr. Ha. Pr. planperiode. Hvis der på et tidspunkt ikke er tilstrækkeligt udbringningsareal til rådighed (1,7 De/ha), skal dyreholdet derfor mindskes, så de gældende harmonikrav på 1,7 DE/ha kan overholdes.

Der er permanente græsarealer der afgræsses på i alt 27,78 ha. Disse er ikke indtastet i systemet idet de ikke modtager husdyrgødning udover det hvad der afsættes ved græsning

svarende til ca. 11,6 DE svarende til ca. 0,5 DE/ha i snit. Nogle af afgræsningsarealerne er delvist beliggende i § 3. Desuden ligger i alt 15,24 ha af udbringningsarealerne i nitratklasse 1, hvilket betyder, at der maksimalt må udbringes 85 % kvælstof i forhold til de generelle regler.

Ingen af arealerne ligger i oplandet til fosforfølsomme søer. Der fra føres 23,2 DE til aftalearealer godkendt i § 16 godkendelsen til Frydendal 1. Med de udbringningsarealer der er godkendt i denne godkendelse er det samlede areal til rådighed i alt 120,58 ha. Herudover er der 27,78 ha som afgræsses permanent udenfor udbringningsarealet. Disse arealer er ikke indtastet i www.husdyrgodkendelse.dk men vurderet separat og fremgår af bilag 6.

I ansøgningen afsættes ca. 66,39 DE ved græsning, 22,51 DE dybstrøelse samt 50,29 DE gylle, svarende til 139,19 DE indenfor bedriften. De 29,47 DE gylle tilføres som kvæggylle fra anden bedrift. Herudover produceres gødning fra 23,20 DE som afsættes på aftalearealer hos Carsten Christensen, Frydendal 1 og ca. 11,6 DE afsættes på afgræssede arealer udenfor udbringningsarealet og dermed udenfor ansøgningsystemet, se bilag 8. Alt i alt svarer dette til en produktion på 150,81 DE.

Miljømyndighedens vurdering

Husdyrbruget har i alt 120,58 ha arealer til udspreddning af husdyrgødning. Heraf er 15,24 ha beliggende i nitratklasse 1. Der er kompenseret for de 15,24 ha i nitratklasse 1 ved at der i ansøgningen er reduceret i harmonitallet. Dette bekræftes ved at kravet til beregningen af udvaskning af N via Farm-N er overholdt. Med disse forudsætninger kan der afsættes 1,37 DE/ha på de arealer i ansøgningen som er indsat som ejede og forpagtede arealer i ansøgningskema 15684.

Samlet er der i ansøgningen 120,58 ha ejede og forpagtede arealer samt 27,78 ha afgræssede arealer udenfor udbringningsarealet. Der er i alt ansøgt om 150,81 DE. Der fra føres 23,20 DE til anden bedrift og afsættes ca. 11,6 DE udenfor udbringningsarealet. Da ansøger har ansøgt om 139,19 DE der afsættes indenfor bedriften, er husdyrbrugets samlede udbringningsareal større end det mindst tilladte jf. Bek. om husdyrbrug og dyrehold for mere end 3 dyreenheder, husdyrgødning, ensilage m.v. Derfor vurderer miljømyndigheden, at harmonikravet er opfyldt.

6.2 Lokalisering og planmæssige forhold

De planmæssige forhold fremgår af bilag 8.

Ejendommen er beliggende syd for Broager mark og de tilhørende arealer ligger hhv. ved Skelde Nord, Broager mark og Broager Vig.

Zonestatus: Alle udbringningsarealerne er beliggende i landzone. Mark 40-0 og 41-0 ligger inden for en afstand af 200 meter til byzone og lokalplanlagte områder udlagt til boligformål ved Broager.

Ifølge husdyrgødningsbekendtgørelsen må gylle ikke udbringes lørdage samt søn- og helligdage på arealer, der ligger nærmere end 200 m fra byzone, sommerhusområder samt områder i landzone, der ved lokalplan er udlagt til boligformål. Dette er aktuelt for mark 40-0 og 41-0.

Lokalplan: Ingen af udbringningsarealerne ligger i lokalplanlagte områder.

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune stiller ingen vilkår til arealerne som vedrører planmæssige forhold. Det vurderes, at de generelle regler er tilstrækkelige.

6.2.1 Påvirkninger af søer og vandløb

Søer og vandløb samt terrænhældninger kan ses på bilag 11.

6.3 Opland til søer

I henhold til Husdyrgødningsbekendtgørelsens § 26 må flydende husdyrgødning ikke udbringes på stejle skråninger med en hældning på mere end 6° ned mod vandløb, søer over 100 m² eller fjorde inden for en afstand af 20 m fra vandløbets, søens eller fjordens øverste kant.

Opland til søer

Ingen udbringningsarealer ligger i fosforklasse 1-3. Der er heller ikke udbringningsarealer i opland til målsatte søer. Der er ingen arealer ned til søer og dermed heller ikke hældende arealer på udbringningsarealerne, se bilag 12.

Mark 2-6 og 13-0 ligger i lavbund uden risiko for okkerudledning, bilag 12. Mark 9-0, 9-4 og 9-1 ligger i lavbund med stor risiko for okkerudledning. Alle arealer afvander direkte eller via Sønderborg bugt til Flensborg Fjord.

Miljømyndighedens vurdering

Der er ikke udbringningsarealer med hældning over 6 grader mod vandløb, hvor der kan være risiko for overfladeafstrømning.

Dog er der afgræssede arealer udenfor udbringningsarealerne med hældning over 6 grader mod lavbundsarealer. Afgræssede arealer udenfor udbringningsarealet afgræsses med et så lavt dyretryk, at der derfor ikke stilles vilkår til beskyttelse af lavbundsgrunde.

Den samlede vurdering af Natura 2000, Flensborg Fjord foretages i afsnittet af samme navn.

6.4 Vandløb

Udbringningsarealerne afvandes af en række grøfter og rørlagte vandløb. Se bilag 10. Der er ingen vandløb direkte op til udbringningsarealerne.

Ansøger har angivet markerne 2-6, 13-0, 9-0, 9-4, og 9-1 som arealer uden for udbringningsarealet der ikke modtager husdyrgødning udover det som afsættes ved afgræsning, ca. 0,5 DE/ha i gennemsnit. Markerne grænser op til Krumbæk.

Markerne 9-0, 9-1 og 9-4 grænser endvidere op til Vandstedbæk. Syd for mark 8-0 og 8-1 løber vandløbet Præstedamsbæk. Arealerne 8-0 og 9-1 er angivet som arealer udenfor udbringningsarealet som udelukkende afgræsses.

Gennem mark 40-0 og 40-1 løber et rørlagt vandløb.

Vandløbene er ikke beskyttede af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Syd for mark 21-0 og mellem mark 21-1 og 21-2 løber et beskyttet vandløb. Ansøger har angivet markerne som arealer uden for udbringningsarealet der ikke modtager husdyrgødning udover det afsat ved afgræsning, ca. 0,5 DE/ha i gennemsnit.

Randzonenovens bestemmelser skal overholdes ved de naturlige vandløb, som reelt er til stede i forbindelse med arealerne.

Ingen af markerne ligger i fosforklasser.

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune vurderer, at da markerne som ligger op til vandløb, udelukkende afgræsses og ikke tilføres husdyrgødning, er vandløbene i forbindelse med afgræsningsarealerne tilstrækkeligt beskyttet at gældende love og vandløbsregulativer.

Der stilles derfor ikke yderligere vilkår hertil.

6.5 Påvirkning af fjord & hav

Kvælstof

Samtlige udbringnings og afgræsningsarealer ligger i oplandet til Sønderborg bugt der er en del af habitatområdet Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als (H173). Vurderingen af H173 foretages i afsnittet om Natura 2000.

Fosfor

Ingen af husdyrbrugets udbringningsarealer og aftalearealer er beliggende i oplande til et Natura 2000 område (internationalt naturbeskyttelsesområde), der i henhold til Miljøstyrelsens kortværk er overbelastet med fosfor. Derfor skal der ikke, i henhold til lovgivningen, stilles krav til fosforoverskuddet på bedriften, hvis der ikke konkret vurderes behov for det. Imidlertid er kravet til P-overskud overholdt ifølge ansøgningsskemaet på husdyrgodkendelse.dk. Ifølge dette ansøgningsskema er der et P-underskud på 3,4 kg P/ha/år i ansøgt drift.

Miljømyndighedens vurdering

Kvælstof

Vurderingen af projektets påvirkning af Natura 2000 er foretaget i afsnittet om Natura 2000.

Fosfor

Ingen af husdyrbrugets udbringningsarealer og aftalearealer er beliggende i oplande til et Natura 2000 område (internationalt naturbeskyttelsesområde), der i henhold til Miljøstyrelsens kortværk er overbelastet med fosfor. Da kravene til P-overskud samtidig er overholdt ifølge ansøgningsskemaet i www.husdyrgodkendelse.dk, vurderer Sønderborg Kommune, at ingen af vandområderne vil blive påvirket væsentligt i negativ retning ved udvaskning af fosfor ved en gennemførelse af projektet.

6.6 Nitrat til grundvand

Grundvandsdata kan ses på bilag 10. Alle arealer ligger udenfor nitratfølsomt indvindingsområde, indsatsområder med hensyn til nitrat og boringsnære beskyttelsesområder.

Arealer ved Skeldebro

De ansøgte arealer ligger med få undtagelser udenfor indvindingsopland til vandværker og alle i område med almindelige drikkevandsinteresser.

Følgende arealer ligger helt eller delvist indenfor indvindingsoplandet til Skelde Vandværk: 2-1; 2-3; 2-6; 9-4; 13-0.

Arealer ved Broager Mark

Arealerne 8-0; 8-1 og 8-2 er beliggende kystnært i område med almindelige drikkevandsinteresser og udenfor indvindingsopland til vandværker. Der ingen indvindingsboringer til vandværker i nærheden af de ansøgte arealer. Den naturlige grundvandsbeskyttelse i området er god med mere end 46 m moræneler og smeltevandsler.

Arealer ved Broager Vig

Arealerne 40-0 og 41-0 er begge beliggende i område med almindelige drikkevandsinteresser og udenfor indvindingsopland til vandværk. Der er ingen indvindingsboringer til vandværk i nærheden af de ansøgte arealer. Der er ikke et primært grundvandsmagasin indenfor de øverste ca. 50 meter under de 2 arealer.

Miljømyndighedens vurdering

Alle arealerne er beliggende udenfor områder med særlig drikkevandsinteresse. Alle arealer ligger udenfor nitratfølsomt indvindingsområde, indsatsområder med hensyn til nitrat og boringsnære beskyttelsesområder.

Markerne 2-1; 2-3; 2-6; 9-4 og 13-0 er beliggende helt eller delvist indenfor indvindingsopland til Skelde Vandværk.

Den naturlige beskyttelse af det primære grundvandsmagasin i området er generelt god (ca. 28 m Moræne- og Smeltevandsler).

Idet området generelt er godt beskyttet stilles der ikke yderligere vilkår til beskyttelse af grundvandet ved arealerne omkring Skeldebro i oplandet til Skelde Vandværk.

Arealerne ved Broager mark og Broager Vig er beliggende kystnært i område med almindelige drikkevandsinteresser og udenfor indvindingsopland til vandværker. Der ingen indvindingsboringer til vandværker i nærheden af de ansøgte arealer. Der er enten naturlig grundvandsbeskyttelse i området eller begrænset grundvandsmagasin indenfor de øverste ca. 50 meter under arealerne. Sønderborg Kommune vurderer på den baggrund, at der ikke skal stilles vilkår til beskyttelse af arealerne ved Broager mark og Broager Vig.

6.7 Beskyttet natur

I før-situationen blev arealer der afgræsses udenfor udbringningsarealet afgræsset med 0,5 DE/ha. I den ansøgte situation græsses der med 0,5 DE/ha.

I henhold til Husdyrgødningbekendtgørelsens § 26 må flydende husdyrgødning ikke udbringes på stejle skråninger med en hældning på mere end 6° ned mod vandløb, søer over 100 m² eller fjorde inden for en afstand af 20 m fra vandløbets, søens eller fjordens øverste kant.

Ingen udbringningsarealer indeholder natur, som er beskyttet i henhold til § 7 i *Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug*. Der er ca. 1.500 meter fra mark 25-0 til et overdrev, be-

liggende ved Lille Dynt som er den nærmeste naturtype, der er beskyttet i henhold til § 7 i *Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug*. Ingen af udbringningsarealerne afvander til naturområder, der er beskyttede i henhold til § 7 i *Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug*.

Beskyttet natur og terrænhældninger kan ses på bilag 10.

Naturtyper omfattede af Naturbeskyttelseslovens § 3 er beskyttede mod tilstandsændringer. En merbelastning af beskyttede naturtyper med næringsstoffer kan have en negativ effekt på naturtypen, som kan medføre tilstandsændringer.

Alle naturarealer på eller ved arealerne er besigtiget enten i forbindelse med denne godkendelse eller andre. Oversigt over beskyttet natur og vandhuller på eller i umiddelbar nærhed af udbringningsarealerne ses i tabel 17.

Tabel 17: Oversigt over beskyttet natur og vandhuller på eller i umiddelbar nærhed af udbringningsarealer og afgræssede arealer. Lokalitetsnummeret fremgår af bilag 14.

Areal	Beskrivelse af naturtypen	Lokalitetsnummer	Bilag IV arter	Bræmme-krav
På mark 9-1	Våd eng med truet vegetation. Lidt positivarter i form af Engnellikerod, Kærranunkel, Glanskapslet siv, Kærtidsel og Trævlekrone.	2196	Nej	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På mark 52-0	To nyregistrerede vandhuller (ikke besigtiget)	-	-	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På mark 24-1	Beskyttet overdrev (ikke besigtiget)	-	-	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På 9-1	Kunstigt anlagt vandhul med stejle brinker og forholdsvis dybt vand. Delvist skygget af skov. Næppe ynglevandhul men muligt levested for padder.	2197	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På mark 9-4	Kunstigt anlagt vandhul. Rørsump med tagrør hele vejen rundt. Stor forekomst af Tornløs hornblad. Mulig ynglelokalitet for Spidssnudet frø.	2198	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På mark 9-4	Græsset natureng med god/moderat tilstand. Der er et lille kær og en smule hængesæk på arealet. En del positivarter herunder Dunet dueurt, Skov kogleaks og Kærtidsel. Vigtigt levested for padder herunder Spidssnudet Frø.	2199	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På og syd for mark 13-	Natureng der afgræsses. Bunden er fugtig og tuet. Der var forekomst af positivarterne Skovangelik, Skovkogleaks, Dyndpadderok, Kærsnerre og Kærtidsel. Vigtigt	2202	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurde-

0	levested for padder herunder Spidssnudet Frø.			ret udenfor IT-system)
Syd for mark 2-6	Natureng med naturligt fugtig bund. Velegnet levested for padder, herunder Spidssnudet Frø. Engen afgræsses. Forekomst af positivarterne Almindelig kamgræs, Kragefod, Sumpkællingetand, Kærpadderok og Kærtidsel.	2205	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På 2-6	Afgræsset natureng med naturligt fugtig bund. På engen ligger to fine ynglevandhuller og den er formodentlig et vigtigt levested for padder, herunder Spidssnudet Frø, Stor vandsalamander, Grøn Frø og Strandtudse. Engen har en ringere tilstand end de andre enge i området og der er kun forekomst af en enkelt positivart i form af Almindelig kamgræs.	2206	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
Syd for 2-3 og delvist på 2-6	Fint lysåbent vandhul. Klarvandet med kransnålalger og Svømmende vandaks. Særlig velegnet ynglevandhul for padder herunder Spidssnudet Frø, Stor vandsalamander, Grøn Frø og Strandtudse.	2207	Ja	2-3 dyrkes 2-6 afgræsses . Nej
På 2-6	Flot lysåbent ynglevandhul for padder herunder Spidssnudet Frø, Stor vandsalamander, Grøn Frø og Strandtudse. Stor forekomst af kransnålalger og tæppegræs.	2208	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
Syd for 2-5 og vest for 2-1	Tilgroet moseområde med lidt ellesump. Forekomst af positivarterne Skovangelik, Gul iris, Smalbladet mangeløv og Nikkende star. Vigtigt levested for områdets paddearter.	2209	Ja	Nej, der er en naturlig bræmme med vegetation imellem den dyrkede mark og mosen
9-0	Fersk natureng. Ikke specielle tegn på saltvandspåvirkning. Afgræsses tilsyneladende ikke. Tuet og fugtig bund. Vegetationen domineret af græsser. Forekomst af en enkelt positivart i form af Skovkogleaks. Vigtigt levested for områdets padder herunder Strandtudse og Spidssnudet Frø.	2210	Ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
Syd for 26-0 og 1-0	Fersk natureng med tuet og fugtig bund. Ingen afgræsning på besigtigelsestidspunktet. Vegetationen domineret af græsser med spredt forekomst af Skovkogleaks og Glanskapslet siv. Midt på arealet er der en afvandingskanal med klart vand og vandstjerne. Den virker formodentlig som et vigtigt ynglested for padder herunder Spidssnudet frø. Engen er et vigtigt levested for områdets padder, blandt Øandre Strandtudse og Spidssnudet frø.	2211	Ja	Nej
På 1-0	Lysåben og næringsrig sø med klart vand. Vigtigt leve- og ynglested for padder herunder Spidssnudet frø og sandsynligvis Strandtudse. Undervandsvegetationen domineret af Tornløs hornblad.	2213	Ja	Ja
Øst for 10-0, 7-0, 6-0 og delvist på 12-0	Tilgroet kystoverdrev med stejle skrænter. Den sydlige del afgræsses. Forekomst af positivarterne Stor knopurt, Almindelig rundbælg og Musevikke. Dele af overdrevet er formodentlig et velegnet levested for markfirben.	2214	Ja	Nej
Sydvest for mark	Tilgroet moseområde. Undertypen er fugtigt krat. Vegetationen er domineret af næringskrævende arter som Stor	2157	nej	Nej. Afgræsses og tilføres ikke

21-3	nælde, Agerpadderok, Gråpil, Agertidsel og Horsetidsel.			gødning (vurderet udenfor IT-system)
På mark 21-3	Natureng med et lille rigkær midt på arealet. Godt levested for padder og der var mange tilstede ved beigtigelsen. Ynglested for Spidssnudet Frø. Der blev fundet følgende positivarter: Engforglemmevej,	2158	ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På mark 21-1, 21-0, 21-2, 21-6 og 21-7	Mosaik af eng, mose og rigkær. Rigkær i den nordlige ende. Forekomst af mange positivarter på rigkæret: Kærdueurt, Dunet dueurt, Engkarse, Engforglemmevej, Almindelig kamgræs, Vinget perikon, Kær-ranunkel, Butblomstret siv, Glanskapslet siv, Kærnsnerre, Kærtidsel, Kærtrehage og Tykbladet ærenpris. Kærdueurt og Kærtrehage er tegn på god naturtilstand. Vigtigt levested for beskyttede paddearter herunder Spidssnudet frø.	2161	ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
På 21-7	Fugtig natureng med mange padder. Levested for beskyttede paddearter herunder Spidssnudet frø. Vegetationen er domineret af næringselskende græsser og urter bl.a. Almindelig kvik, Stor nælde, Almindelig rajgræs, Lav ranunkel, Almindelig rapgræs, Butbladet skræppe, Horsetidsel og Glat vejbred. Der var forekomst af en enkelt positivart i form af Vandnavle.	2162	ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
Syd for 21-0	Mosaik af fersk eng, mose og rigkær. I det lille rigkær-område er der forekomst af positivarten Kær-ranunkel. Resten af arealet er præget af næringselskende urter og græsser herunder Almindelig kvik, Stor nælde, Almindelig rajgræs, Lav ranunkel, Agertidsel og Horsetidsel. Der var en enkelt positivart på engen i form af Engviol der desuden er indikatorart. Der var desuden en forekomst af den forholdsvis sjældne Tandet sødgræs på arealet.	2163	ja	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
Vest for mark 21-3	Stort sammenhængende strandengsområde ved Kragesand. Afgræsses af kvæg. En del positivarter og en enkelt særligt værdifuld positivart i form af Djævelsbid.	2149	nej	Nej. Afgræsses og tilføres ikke gødning (vurderet udenfor IT-system)
Nord for 22-0, vest for 50-0	Næringsrig sø med forholdsvis klart vand. Omgivet af beskyttende naturarealer der afgræsses. Vigtig ynglelokalitet for padder herunder Spidssnudet frø. Forekomst af en enkelt positivart i form af Kær-ranunkel. Strandtuse og Grøn frø er registreret ved vandhullet.	2216	ja	Nej der er en naturlig bræmme mellem markerne og søen
Nord for 40-0	Moseområde	2242	ja	Nej der er en naturlig bræmme mellem markerne og mosen
Nord for 40-0	sø		ja	Nej der er en naturlig bræmme mellem markerne og søen

Miljømyndighedens vurdering

I tabel 17 er der en beskrivelse af forholdene omkring naturarealerne. Der er vurderet på naturarealernes kvalitet, markens hældning ned imod naturområdet og om der er nok naturlig bræmme.

Drift af beskyttede eng og overdrevarsarealer kan fortsætte efter hidtidig praksis, men der må ikke foretages indgreb f.eks. pløjning, som kan ændre tilstanden uden forudgående dispensation fra kommunen.

Markerne 52-0, 15-0, 12-0, 11-0, 21-1, 51-0, 2-6, 13-0, 9-0, 9-1, 9-4, 21-0, 21-1, 21-2, 21-6, 21-7 og 21-3 er ikke indtastet i IT systemet da disse arealer udelukkende modtager 0,5 DE/ha i gennemsnit afsat ved græsning. Den tidligere drift ændres ikke og det vurderes, at en tilførsel af 0,5 DE/ha i gennemsnit, ikke vil medføre en tilstandsændring af de områder der er beskyttede efter § 3 i NBL.

På mark 1-0 ligger en beskyttet sø. Søen er lysåben og næringsrig sø med klart vand. Søen er vurderet til at være vigtigt leve- og ynglested for padden herunder Spidssnudet frø og sandsynligvis Strandtudse. Der er stillet vilkår til bræmme i næste afsnit.

På mark 2-6 og op til mark 2-3 ligger en sø. Der er en 2-4 meter bred naturlig bræmme mellem mark 2-3 og søen. Det vurderes at bræmmen er tilstrækkelig til at beskytte søen mod overfladeafstrømning fra marken.

Det er vurderet, at der ikke er behov for at stille yderligere vilkår til resterende arealer.

Afgræssede § 3 arealer:

Det vurderes, at § 7 arealet ved Lille Dynt ligger i så stor afstand fra udbringningsarealerne, at det ikke påvirker overdrevet væsentligt, med ammoniak.

Sønderborg Kommune vurderer, at det ikke har negativ indflydelse på § 3 enge og overdrev, at et græsningstryk på under 0,5 DE/ha i gennemsnit jf. tabel 16 fastholdes. For at sikre, at græsningstrykket ikke stiger til et uønsket niveau, stilles der vilkår til, at markerne 52-0, 15-0, 12-0, 11-0, 21-1, 51-0, 2-6, 13-0, 9-0, 9-1, 9-4, 21-0, 21-1, 21-2, 21-6, 21-7 og 21-3 fremover afgræsses med kreaturer, svarende til maksimalt 0,5 DE/ha i gennemsnit, dog maksimalt 0,72 DE/ha på det enkelte areal (24-1) som vist i tabel 16.

6.8 Påvirkning af arter med særligt strenge beskyttelseskrav (Bilag IV arter)

Af faglig rapport fra DMU nr. 635 (håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV) fremgår en oversigt over arters udbredelse vist i grid på 10 X 10 km fordelt over hele landet.

Ud fra DMU rapporten og ud fra kommunens egne registreringer fremgår at følgende arter tidligere er registreret i området hvor arealerne ligger:

- Vandflagermus (Myotis daubentonii)
- Brunflagermus (Nyctalus noctula)
- Langøret flagermus (Plecotus auritus)
- Sydflagermus (Eptesicus serotinus)
- Troldflagermus (Pipistrellus nathusii)
- Pipistrelflagermus (Pipistrellus pipistrellus)

- Dværgflagermus (Pipistrellus pygmaeus)
- Markfirben (Lacerta agilis)
- Stor Vandsalamander (Triturus cristatus)
- Spidssnudet Frø (Rana arvalis)
- Strandtudse (Bufo calamita)

I forbindelse med naturafdelingens besigtigelse af naturarealer er der registreret en række potentielle levesteder for padder og krybdyr. Der blev ikke registreret padder og krybdyr ved besigtigelsen.

Alle arter af padder er fredet i Danmark.

Tabel 17 viser marker med eller beliggende op til naturområder hvor det er vurderet om der kan være forekomst af bilag-VI arter. I vurderingen af, om padder kan have levested og fødesøgningssted på arealerne, er der vurderet på tilstedeværelsen af vandhuller på og ved markerne. Ved vandhuller, er der vurderet på vandhullets egnethed som levested og fødesøgningsområde eller sporadisk opholdssted. Der er ydermere vurderet på vandhullets placering i forhold til kendte populationer.

Artsregistreringerne viser, at der er en bestand af løvfrø fordelt på de mest egnede ynglelokaliteter i området. Beskrivelse og vurderinger vedrørende padder i forbindelse med udbringningsarealerne fremgår af tabel 17.

Vandhullet i kanten af mark 1-0 ved lokalitet 2213 er formodentlig leve- og ynglelokalitet for Strandtudse og Spidssnudet frø, se tabel 17. Terrænet skråner ikke men luftfotos viser at der dyrkes så langt ude til vandhullet som muligt. Der er ingen naturlig vegetation mellem den dyrkede mark og vandhullet.

Vest for mark 2-1 og syd for 2-5 findes et moseområde 2209 som er vigtigt levested for områdets paddearter. De to marker skråner med 6 grader mod moseområdet, dog flader terrænet ud ca. 3 meter inden moseområdet.

Øst for 10-0, 7-0, 6-0 og delvist på 12-0 ligger et kystoverdrev med stejle skrån timer. Dele af overdrevet er formodentlig et velegnet levested for markfirben.

Syd for 2-3 og delvist på 2-6 ligger to fine lysåbne vandhuller. Vandhullerne er klarvandet med kransålalger og Svømmende vandaks. Der er en mindst 2-4- meter naturlig bræmme mellem marken og vandhullerne.

Øvrige arealer hvor der er vurderet sandsynlig forekomst af bilag-VI arter afgræsses og gødes ikke. De afgræssede arealer ses ligeledes i tabel 17. Der er ligeledes heller ikke yderligere dyrkede arealer der grænser op til disse områder.

Markfirbenet lever på sandede jorder og foretrækker sydvendte skrån timer med bart jord og sand. Markfirben er meget følsom overfor tilgroning af deres levesteder, idet de nedgravede æg dels skal have en hvis fugtighed, men også den rette mængde varme fra solen. Bar jord i forbindelse med træer er derfor et godt sted. Udbringningsarealerne er alle lerjorder og det antages derfor, at der ikke lever markfirben på de ansøgte arealer.

Flagermus trues generelt af mangel på hule træer, hvor de lever, samt dårligere fødegrundlag som følge af tilgroede vandhuller.

Stor Vandsalamander trues af, at blive spist af rovdyr eller forurening af vandhuller med næringsstoffer, Spidssnudet frø trues af manglende egnede levesteder for opvækst af yngel og overgødsning af vandhuller og løvfrøer trues af overgødsning af vandhuller og løvdække, som gør vandhullerne uegnede som ynglebiotop.

Miljømyndighedens vurdering

Vest for mark 2-1 og syd for 2-5 findes et moseområde 2209 som er vigtigt levested for områdets paddearter. De to marker skrånede mod området men flader ud de sidste 3 meter op til. Der er en naturlig bræmme af vegetation mellem marken og mosen. Der stilles derfor ikke vilkår..

Øst for 10-0, 7-0, 6-0 og delvist på 12-0 ligger et kystoverdrev med stejle skrånere. Dele af overdrevet er formodentlig et velegnet levested for markfirben. Marken skrånede flere steder med over 6 grader mod overdrevet. Det vurderes dog at overdrevet er tilstrækkeligt beskyttet af naturlig vegetation. Der stilles ikke vilkår.

På mark 1-0 ligger en beskyttet sø. Søen er lysåben og næringsrig sø med klart vand. Søen er vurderet til at være vigtigt leve- og ynglested for padde herunder Spidssnudet frø og sandsynligvis Strandtudse. Undervandsvegetationen domineret af Tornløs hornblad. Da der er ændring i udbringningsteknik fra dybstrøelse til gylle, samt det faktum, at der i godkendelsen er godkendt en merbelastning, i forhold til udbragt DE/ha fra nudrift til ansøgt drift, vurderer kommunen at der er risiko for tilstandsændringer for søen. For at undgå overfladeafstrømning fra marken til søen, og dermed ændre på søens status for padde, stilles der vilkår til, at dersom minimum opretholdes en 5 meter bred bræmme til søen. Bræmmen skal være husdyrgødningsfri. Alternativt kan ansøger vælge at nedfælde gyllen i bræmmen. Det er ansøgers eget valg, om der vælges ikke at køre husdyrgødning i bræmmen eller gyllen nedfældes. Bemærk at vilkåret er stillet i tilfælde af at randzonereglerne ikke træder i kraft.

På mark 2-6 og op til mark 2-3 ligger en sø. Der er en 2-4 meter bred naturlig bræmme mellem mark 2-3 og søen. Det vurderes at bræmmen er tilstrækkelig til at beskytte søen og dermed padderne, mod overfladeafstrømning fra marken.

I forbindelsen med projektet ændres der ikke på flagermusenes levesteder i træer og udhuse.

Markfirbenet er ikke aktuelt i forbindelse med markerne og der fjernes ikke levesteder som følge af projektet.

Samlet vurderes, at projektets aktiviteter på arealerne ikke vil medføre en væsentlig negativ påvirkning af levesteder og bestande af bilag IV arter såfremt ovenstående vilkår overholdes.

Øvrige arealer hvor der er vurderet sandsynlig forekomst af bilag-IV arter afgræsses og gødes ikke. Det vurderes på den baggrund at der ikke er grundlag for at stille yderligere vilkår til beskyttelse af bilag IV-arterne.

6.9 Natura 2000

I de følgende afsnit vil konsekvenserne af godkendelsen for terrestriske og marine Natura 2000 områder blive vurderet. Ingen arealer afvander til terrestrisk natur 2000. Alle arealer afvander til habitatområdet Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als (H173) via Ydre Flensborg Fjord. De Natura 2000 områder der ligger nærmest arealerne fremgår af bilag 12.

Terrestriske Natura 2000 områder

Ingen af arealerne afvander til terrestriske naturområder. Det nærmeste natura 2000 er Lilleskov og Troldsmose (H189), ca. 6,1 km nord vest for mark 41-O.

Marine Natura 2000 områder

Samtlige arealer afvander direkte eller via Sønderborg Bugt til Flensborg fjord.

Udpegningsgrundlaget for Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als (H173) er:

- Marsvin (*Phocoena phocoena*)
- Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand
- Rev

Den primære trussel mod marsvin og andre små hvaler er fiskeri, sætning af garn og støj fra bådmotorer. Målsætningen mht. næringsalte, vurderes ikke at være opfyldt i habitatområdet.

Den oprindelige habitatudpegning af Bredgrund blev lavet for at beskytte naturtyperne sandbanker og rev. Revene er værdifulde som levested for mange forskellige havorganismer (alger, muslinger, snegle, børste-orme og fiskeyngel). Muslinger er føde for dykænder og Bredgrund er derfor et vigtigt overvintringsområde for bl.a. edderfugl og havlit.

Kortlægningen af naturtyperne indenfor habitatområdet H173 varetages af Miljøcenter Ribe. Kortlægningen er ikke tilendebragt på nuværende tidspunkt. I udpegningsgrundlaget for det tidligere habitatområde Bredgrund indgik naturtypen rev så naturtypen findes indenfor dette område. Kortlægningen er ikke færdig for det nye habitatområde og der er derfor ikke sikker viden om, hvor naturtypen findes. I Regionplan 2005-2016 er dog angivet en række marine områder der har naturvidenskabelig målsætning på baggrund af forekomst af stenrev. Miljøcenter Ribe oplyser, at de endnu ikke har færdiggjort kortlægningen af naturtyperne og, at de derfor ikke mener, at der skal tages hensyn til stenrevene, da det ikke er sikkert, at de er omfattet af udpegningsgrundlaget.

Den primære trussel mod sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand og rev, er kvælstofpåvirkning fra diffuse kilder samt udledning af miljøfremmede stoffer.

Der er ikke kendskab til beliggenheden af naturtypen sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand og rev indenfor habitatområdet.

En del af H 173 er desuden udpeget som fuglebeskyttelsesområde Flensborgs Fjord og Nybøl Nor (Fuglebeskyttelsesområde 64) blev lavet for at beskytte en række fuglearter. Fuglearterne på udpegningsgrundlaget er troldand, bjergand, hvinand og toppet skallesluger.

Miljøstyrelsen har fastlagt følgende afskæringskriterium for skadesvirkning af nitratudvaskning til overfladevande:

Et projekt for husdyrbrug kan ikke medføre en skadevirkning på overfladevande, herunder Natura 2000-områder samt yngle- eller rasteområder for beskyttede arter som følge af nitratudvaskning, hvis følgende punkter alle er opfyldt:

(afskæringskriteriet for så vidt angår påvirkning fra projektet i kumulation med andre planer og projekter) Pkt. 1: Antal dyreenheder (DE) i det aktuelle opland, hvor projektet agtes gennemført, har ikke været stigende siden 1. januar 2007. Hvis der er andre kilder til nitratudvaskning, fx ny bebyggelse end den samlede husdyrproduktion, der har givet anledning til en øget nitratudvaskning fra det aktuelle opland siden 1. januar 2007, skal dette inddrages i vurderingen således, at en eventuel

øget nitratudvaskning fra andre kilder end den samlede husdyrproduktion kan medføre et skærpet krav i godkendelsen, der modsvarer miljøeffekten af den øgede nitratudvaskning i det aktuelle opland. Gennemførte initiativer, fx etablering af vådområder, som reducerer nitratudvaskningen fra det aktuelle opland, kan ikke anvendes til at tillade et øget dyretryk i det aktuelle opland.

(afskæringskriteriet for så vidt angår påvirkning fra projektet i sig selv)

Pkt. 2A: Nitratudvaskningen fra den eksisterende og den ansøgte husdyrproduktion er mindre end 5 pct. af den samlede nitratudvaskning fra alle kilder fra det aktuelle opland, hvor projektet agtes gennemført, dog således, at

Pkt. 2B: nitratudvaskningen fra den eksisterende og den ansøgte husdyrproduktion er mindre end 1 pct. af den samlede nitratudvaskning fra alle kilder fra det aktuelle opland, hvor projektet agtes gennemført, hvis udvaskningen sker til et vandområde, der er karakteriseret som et lukket bassin og/eller er et meget lidt eutrofieret vandområde.

Den samlede udvaskning fra Stensigmose 4 til Ydre Flensborg Fjord kan på baggrund af notatet beregnes til følgende:

Samlet udvaskning fra Stensigmose 4:	
Gennemsnitligt kvælstofreduktionspotentiale i området	25%
Samlet udbringningsareal	120,58 ha
Udvaskning fra rodzonen, som skyldes husdyrgødning	3,2 kg N/ha/år
Samlede påvirkning til Ydre Flensborg Fjord	207,6 kg N/år

Den totale udvaskning til Ydre Flensborg Fjord kan ligeledes beregnes med baggrund i det nævnte notat. Notatet indeholder en række eksempler med flere forudsætninger. I den nedenstående beregning er disse forudsætninger medtaget. Oplande til Natura 2000 områder er delt i dyrkede og udyrkede arealer. Fordelingen er ca. 60-40. Der er også indsat standardudvaskninger for dyrkede og udyrkede arealer.

Samlet udvaskning fra oplandet til Ydre Flensborg Fjord :	
Samlet opland til Ydre Flensborg Fjord	10.904 ha
Dyrket areal i oplandet – standard fordeling	6542 ha
Gennemsnitligt kvælstofreduktionspotentiale i området	0-50 (middel 25)
Standardudvaskning fra rodzonen	60 kg N/h/år
Udvaskning fra dyrket areal i oplandet til Ydre Flensborg Fjord ,	
(60*0,75*6542)	294.406 Kg N/år
Udvaskning fra øvrige opland (10*0,75*4362)	32.711 kg N/år
I alt for Ydre Flensborg Ydre Fjord	327.118 kg N/år

Ansøgt kvælstofbidrag af samlede kvælstofbidrag til Ydre Flensborg Fjord	0,06 %
--	--------

I henhold til tal fra CHR-registeret, som er tilgængelige på <http://www.jordbrugsanalyser.dk/webgis/kort.htm> er udviklingen i husdyrtrykket i oplandet til Ydre Flensborg Fjord som vist i tabel 18.

Tabel 18: Udviklingen af husdyrtrykket baseret på data fra CHR-registeret i oplandet til Ydre Flensborg Fjord

Årstal	Antal dyreenheder i oplandet
2007	9245
2008	9242
2009	7761
2010	8134
2011	8008

I henhold til Miljøstyrelsens vejledning anbefales det, at kommunen supplerer med lokal viden om udviklingen i oplande, hvor antallet af dyreenheder er mindre end 10.000. Sønderborg Kommune har derfor bedt Conterra lave udtræk af husdyrtrykkets udvikling ifølge gødningsregnskaberne – se tabel 19.

Tabel 19: Udviklingen i husdyrtrykket baseret på data fra gødningsregnskabet i oplandet til Ydre Flensborg Fjord.

Årstal	Antal dyreenheder i oplandet
2007	7799
2008	7939
2009	7442
2010	7806

Sønderborg Kommune har ikke kendskab til øget påvirkning fra andre kilder i oplandet.

Antallet af dyreenheder på ophørte brug har kommunen ingen umiddelbare oplysninger om, da disse ofte ikke indberettes til kommunen. Det er kommunens erfaring, at landmændene registrerer ophør af produktionen i CHR, og at tallene fra CHR derfor viser et realistisk billede af udviklingen. Ophørte brug kan frit indenfor 3 år genoptage deres produktion.

Det antages derfor at ophørte DE automatisk forsvinder ud af CHR løbende og at der nogenlunde er det samme antal ophørte DE i registeret årene imellem.

Der er udbragt slam eller aske på i alt 6,2 ha i oplandet til Ydre Flensborg Fjord siden 2007.

Miljømyndighedens vurdering

Terrestriske Natura 2000 områder

Sønderborg Kommune vurderer, at udbringningen af husdyrgødning på arealerne ikke vil påvirke Natura 2000 områderne på land væsentligt via ammoniakdeposition, da alle arealer, er beliggende mere end 6000 meter fra nærmeste Natura 2000 område. I henhold til Miljøstyrelsens bilag til notat om Miljøklagenævnets praksis i sager om miljøgodkendelser af husdyrbrug af 6. juli 2009 vil der kun i helt særlige tilfælde kunne måles afdampning af ammoniak i koncentrationer på mere end 1 kg N/ha/år i afstande på 25 meter fra udbringningsarealet. Udover denne afstand vil påvirkningen være en del af baggrundsbelastningen.

Marine Natura 2000 områder

Antallet af DE fra den ansøgte produktion udgør 0,06 % af det samlede antal dyreenheder i oplandet til Ydre Flensborg Fjord i 2010. Det vurderes på baggrund heraf at nitratudvaskningen fra den eksisterende og ansøgte husdyrproduktion er mindre end 5 pct. af den samlede nitratudvaskning til Ydre Flensborg Fjord. I henhold til Miljøstyrelsens vejledning om nitrat til overfladevande vurderes det således, at projektet i sig selv ikke medfører en skadevirkning på habitatområdet.

Antallet af dyreenheder i oplandet til Ydre Flensborg Fjord baseret på tal fra CHR har været faldende i perioden 2007 til 2012.

Ifølge Miljøstyrelsens notat må dyreholdet i oplandet være stigende med maksimalt 5 % i forhold til CHR fra 2007.

Der er ikke kendskab til andre kilder til nitratudvaskning end den samlede husdyrproduktion, der har givet anledning til en øget nitratudvaskning fra oplandet siden 1. jan. 2007.

I henhold til Miljøstyrelsens vejledning om nitrat til overfladevande vurderes det således, at projektet i kumulation med andre planer og projekter ikke medfører en skadevirkning på overfladevande.

Sønderborg Kommune vurderer derfor, at udspreddingen af husdyrgødning fra Stensigmose 4 ikke i sig selv eller i forbindelse med andre projekter vil påvirke habitatområde 173 eller fuglebeskyttelsesområde nr. 64.

6.10 Beskyttede sten- og jorddiger

Der er beskyttede sten- og jorddiger langs markerne 21-1, 21-3, 16-0, 16-1, 3-0, 14-0, 1-2, 50-0, 25-0, 23-0, 2-3, 2-1,2-4, 2-5, 51-0, 22-0, 15-0, 6-01, 40-0 og 41-0. Digerne fremgår af bilag 10. De beskyttede sten- og jorddiger er omfattet af bestemmelserne i Museumsloven § 29 a. Det betyder at de ikke må beskadiges eller sløjfes uden dispensation fra Sønderborg Kommune.

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune vurderer, at de beskyttede sten- og jorddiger, der findes på ejendommen, er tilstrækkeligt beskyttede af gældende lovgivning.

6.11 Kultur- og fortidsminder

Der er registreret et fortidsminde på marken 9-0, en mølledamsdæmning. Se bilag 10. Fortidsminder, der er omfattet af bestemmelserne i Museumslovens § 29 e må ikke ændres. Dette vil sige, at alle foranstaltninger der indebærer en påvirkning af fortidsmindernes indhold og overflade ikke er tilladt. Endvidere må der, inden for en afstand af 2 meter fra fortidsmindets bund, ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes jf. § 29 f i museumsloven.

Miljømyndighedens vurdering

Markdriften på de ansøgte arealer har ingen betydning for kulturarvsarealet ved spar-Es

Sønderborg Kommune vurderer, at fortidsminder på og i nærheden af ejendommen, er tilstrækkeligt beskyttede af gældende lovgivning og der stilles ikke yderligere vilkår.

7 Bedste tilgængelige teknik (BAT)

Et af hovedformålene med Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug er at fremme anvendelsen af renere teknologi og sikre brug af den bedste tilgængelige teknik i husdyrbrug. Princippet om brugen af bedste tilgængelige teknik (BAT) indebærer, at der inden for en given sektor skal anvendes den miljømæssigt set mest effektive og avancerede teknologi i produktionen.

Ifølge BREF beskrives BAT for følgende områder:

1. Management (ledelses- og kontrolfunktioner) (behandles herunder)
2. Staldindretning
3. Foder
4. Forbrug af vand og energi
5. Opbevaring husdyrgødning
6. Udbringning af husdyrgødning

BAT-niveauet for kvæg, er beregnet ud fra Miljøstyrelsens vejledende emissionsgrænseværdier.

Den ansøgte produktion må ifølge Miljøstyrelsens vejledende emissionsgrænseværdier bidrage med 816 kg N/år. Projektet bidrager med 589,07 kg N/år. Ejendommen lever dermed op til Miljøstyrelsens vejledende emissionsgrænseværdier, hvilket BAT-niveauet.

BAT-redegørelsen og kommunens vurdering for staldindretning, foder, forbrug af vand og energi, opbevaring/behandling og udbringning af husdyrgødning er behandlet under de relevante afsnit i godkendelsen. Herunder er BAT på management behandlet samt en opsummering af BAT-redegørelsen på de enkelte punkter.

Management

BAT inden for management/godt landmandskab er i BREF (referencedokument for bedste tilgængelige teknikker, der vedrører intensiv fjerkræ- og svineproduktion) defineret på en række områder. På bedriften er der taget følgende forholdsregler:

Der føres journal over spredning af husdyrgødning på markerne i form af mark- og gødningsplan, som endvidere bruges til planlægning af kommende sæsons spredning. Der føres ikke løbende journal over vand- og energiforbrug samt spild, men vand- og energiforbrug opgøres årligt i forbindelse med regnskabet.

Der føres logbog over gyllebeholdere. Gyllebeholdere og pumpe-systemer kontrolleres forud for brug.

Der er indgået sundhedsrådgivningsaftale med en praktiserende dyrlæge.

Der er ikke udarbejdet egentlige planer for reparation og vedligehold. Der foretages daglige tjek og løbende service på anlæggene efter behov.

Staldindretning

Denne godkendelse er en lovliggørelse af ændring af staldgulvet fra dybstrøelse til sengebåse med gyllekanaler og husdyrproduktionen ikke ændres i forhold til det tidligere tilladte.

Foder

Der anvendes optimerede blandinger i forhold til ejendommens økologiske produktion af grovfoder.

Forbrug af vand og energi

Energi

Der er naturlig ventilation i staldene.

Vand

Vandbesparelse opnås ved at der er drikkekopper til dyrene. Dette minimerer spild. Desuden vaskes stalden med højtryksrensere efter iblødsætning.

Vandforbruget måles jævnligt (1. gang årligt).

Opbevaring husdyrgødning

Gyllebeholder: I tilfælde af at det naturlige flydelag ikke er nok, anvendes usnittet halm som flydelag.

Da der er tale om:

- en stabil beholder, der kan modstå mekaniske, termiske og kemiske påvirkninger
- lageret tømmes hvert år og inspiceres visuelt (tømmes helt 1 gang om året)
- beholderens bund og vægge er tætte
- der skal være dobbelte ventiler ved alle ventiludgange fra lageret
- gyllen kun omrøres umiddelbart før tømning
- beholderne er overdækket med naturligt flydelag (sikres ved at tilsætte halm efter hver tømning)

Udbringning af husdyrgødning

Der udarbejdes hvert år en mark- og gødningsplan, hvorved det sikres at mængden af gødning tilpasses afgrødens forventede behov. I planen tages der bl.a. hensyn til jordbundstype, sædskifte, vanding og planternes udbytte.

Det er en maskinstation, der står for udbringningen af gyllen. Gyllen køres ud med 18-20 m³ gyllevogn med slæbeslanger. Der vil forekomme ammoniakfordampning og lugtgener fra marker, hvorpå der er udbragt gylle. Omfanget afhænger af vejrforhold (temperatur, vindforhold og evt. nedbør). Da gyllen køres ud på veletablerede afgrøder, minimeres ammoniakfordampning og lugtgenerne pga. mindre fordampning og hurtigere optagelse i planterne.

Der køres aldrig på vandmættet, oversvømmet, frossen eller snedækket areal. Der er ingen stærkt hældende arealer.

Gylleudbringning sker kun på hverdage og aldrig op til store fester i nabolaget (for så vidt, at der er kendskab hertil).

Miljømyndighedens vurdering

Sønderborg Kommune er enig med ansøger i vurderingen ift. fravalg af BAT i eksisterende stald.

Endvidere er der stillet vilkår om egenkontrol og til at beredskabsplanen skal opdateres minimum hvert 2. år.

BAT-niveauet for kvæg, er beregnet ud fra Miljøstyrelsens vejledende emissionsgrænseværdier.

Den ansøgte produktion må ifølge Miljøstyrelsens vejledende emissionsgrænseværdier bidrage med 816 kg N/år. Projektet bidrager med 589,07 kg N/år og lever dermed op til Miljøstyrelsens vejledende ammoniak niveau.

BAT-redegørelsen og kommunens vurdering for staldindretning, foder, forbrug af vand og energi, opbevaring/behandling og udbringning af husdyrgødning er behandlet under de relevante afsnit i godkendelsen. Herover er BAT på management behandlet samt en opsummering af BAT-redegørelsen på de enkelte punkter.

Sønderborg Kommune vurderer samlet set, med baggrund i de enkelte redegørelser for BAT, at det ansøgte lever op til niveauet for BAT, for en ejendom med den pågældende husdyrproduktion og størrelse, med de vilkår som i øvrigt er stillet i miljøgodkendelsen i relation til BAT.

Det vurderes, at der på nuværende tidspunkt ikke er baggrund for at stille vilkår om yderligere indførelse af bedst tilgængelig teknologi.

Det skal bemærkes, at BAT-vurderingen er foretaget som en selvstændig vurdering uden hensyn til om beskyttelsesniveauerne i husdyrloven er overholdt.

8 Husdyrbrugets ophør

I forbindelse med et eventuelt ophør af husdyrproduktionen vil stalde, gyllekanaler, kornsilo og halmlænge blive tømt og rengjort. Desuden vil ejendommen bygninger blive vedligeholdt eller evt. vil driftsbygningerne blive fjernet, således at ejendommen ikke forfalder. Endvidere vil gyllebeholderen, som opføres i forbindelse med udvidelsen blive fjernet, når den ikke længere anvendes til jordbrugsmæssige formål, medmindre andet aftales med kommunen.

Miljømyndighedens vurdering

På baggrund af den miljøtekniske redegørelse skal kommunen vurdere om de foranstaltninger, der iværksættes ved ophør af bedriften, er tilstrækkelige i forhold til at undgå forureningsfare og for at bringe stedet tilbage i tilfredsstillende stand herunder hensyn til varetagelse af landskabelige hensyn.

9 Offentliggørelse, klagevejledning og underretning

Offentliggørelse

Udkast til miljøgodkendelse blev den 1.3.2013 udsendt til høring hos naboer, og skønnede parter i sagen. Der var frist til afgivelse af bemærkninger på 3 uger frem til og med den 25. marts 2013.

Der indkom ingen bemærkninger der gav anledning til justeringer.

Klagevejledning

Denne godkendelse er meddelt i overensstemmelse med § 11 i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, (Miljøministeriets lovebekendtgørelse nr. 1486 af 4. december 2009 med efterfølgende ændringer).

Godkendelsen kan indenfor en frist på 4 uger – fra den er offentliggjort i Sønderborg Ugeavis og på www.sonderborgkommune.dk - påklages til Natur- og Miljøklagenævnet af:

- Frode Lehmann
- Enhver, der har en individuel og væsentlig interesse i sagens udfald
- Miljøministeren
- Sundhedsstyrelsen
- Klageberettigede interesseorganisationer

Godkendelsen kan påklages i overensstemmelse med reglerne i kapitel 7 i Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.

Den endelige godkendelse er ud over ansøger og konsulent sendt til:

- Danmarks Naturfredningsforening
- Danmarks Sportsfiskerforbund
- Det økologiske råd
- Dansk Ornitologisk Forening
- Dansk Ornitologisk Forening, Lokalforening Sønderjylland
- Miljøcenter Ribe
- Statsforvaltningen Syddanmark (Embedslægeinstitutionen).

En eventuel klage skal være skriftlig. Klagen mærket "Landbrugsafdelingen" skal sendes til landbrug@sonderborg.dk eller til Sønderborg Kommune, Rådhusvej 10, 6400 Sønderborg. Kommunen videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med det materiale, der ligger til grund for sagens bedømmelse. Klagen skal være modtaget af Sønderborg Kommune inden klagefristens udløb onsdag **den 1.maj 2013 kl. 15.00**.

Et eventuelt sagsanlæg skal ifølge § 90 i Lov om godkendelse m.v. af husdyrbrug, være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er modtaget, eller – hvis sagen påklages – inden 6 måneder efter, at den endelige afgørelse foreligger. Godkendelsen kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet af ansøgeren, klageberettigede myndigheder og organisationer samt enhver, der har en væsentlig, individuel interesse i sagens udfald, jf. Lov om miljøgodkendelse af husdyrbrug § 84 - 87.

En eventuel klage skal indgives skriftligt og stiles til Natur- og Miljøklagenævnet, men sendes til Sønderborg Kommune, som umiddelbart efter klagefristens udløb sender klagen videre til Natur- og Miljøklagenævnet ledsaget af denne afgørelse og det materiale, som er indgået i sagens Konklusion.

Klager skal indbetale et gebyr til Natur- og Miljøklagenævnet for at behandle sagen. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenavnets hjemmeside www.nmkn.dk.

10 Konklusion

Sønderborg Kommune meddeler godkendelsen til Stensigmose 4, 6310 Broager, da det vurderes, at ansøgeren har truffet de nødvendige foranstaltninger til at forebygge og begrænse forureningen ved anvendelse af bedste tilgængelige teknik, og at husdyrbruget i øvrigt kan drives på stedet uden at påvirke omgivelserne på en måde, som er uforenelig med hensynet til omgivelserne. Sønderborg Kommune vurderer, at indretning og drift af husdyrbruget, udbringning af husdyrgødning og drift af arealerne kan ske i overensstemmelse med gældende regler og uden væsentlig påvirkning af miljøet, som det er beskrevet i Husdyrloven, herunder at projektet ikke skader bevaringsstatus for Natura 2000 områder eller levesteder for arter optaget på Habitatdirektivets bilag IV.

Miljøgodkendelsen er meddelt i henhold til § 11, i Bekendtgørelse af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.

Godkendelsen er baseret på de oplysninger, der er redegjort for ansøgningsmaterialet, i beskrivelsen af ejendommen samt i vurderingen af udvidelsen.

De efterfølgende vilkår vurderes at kunne begrænse risikoen for forurening og ikke-uvæsentlige gener. Hvis der mod forventning skulle opstå væsentlige gener for de omkringboende eller andre uforudsete gener i forbindelse med udvidelsen, kan Sønderborg Kommune foranledige, at generne reduceres, ved at meddele påbud om afhjælpende foranstaltninger jf. Bekendtgørelse af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug § 42.

11 Generelt

Hvis afgørelsen påklages, kan klagemyndigheden beslutte at ændre vilkårene i godkendelsen eller helt at ophæve godkendelsen. Hvis godkendelsens udnyttes inden klagefristens udløb – og inden en eventuel klage er afgjort af klagemyndigheden – sker udnyttelsen på virksomhedens ansvar.

Godkendelsen omfatter udelukkende forholdet til miljølovgivningen. Andre godkendelser/tilladelser i forhold til anden lovgivning (fx byggeloven, planloven, m.v.) skal søges separat.

Hvis virksomheden udvides eller ændres bygningsmæssigt eller driftsmæssigt på en måde, der medfører forøget forurening eller andre virkninger på miljøet, skal dette godkendes af Sønderborg Kommune, før udvidelsen eller ændringen sker (jf. § 11 i Bekendtgørelse af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug).

Susanne Bigum Mortensen

Landbrugsafdelingen

Natur og Miljø

Sønderborg Kommune

VILKÅR

GENERELT

1. Vilkårene i denne godkendelse skal, hvis andet ikke er anført, være opfyldt fra den dato, hvor godkendelsen udnyttes (i dette tilfælde fra den dag godkendelsen meddeles).
2. Husdyrbruget skal indrettes og arealerne drives i overensstemmelse med de oplysninger, der ligger til grund for denne miljøgodkendelse, herunder ansøgningsmaterialet, supplerende oplysninger, den miljøtekniske beskrivelse og vurdering, medmindre vilkårene i denne godkendelse og senere afgørelser foreskriver andet.
3. Et eksemplar af miljøgodkendelsen skal til enhver tid være tilgængeligt på virksomheden.

EGENKONTROL OG DOKUMENTATION

Dokumentation for overholdelse af vilkår 5-18 skal noteres i en **driftsjournal**, der skal opbevares på bedriften i minimum 5 år og skal fremvises til tilsynsmyndigheden, såfremt der anmodes herom. Dokumentationen skal have en sådan form, at den tydeligt kan vise, at vilkårene i godkendelsen er overholdt – uanset driftsmæssig sammenhæng med andre produktionsanlæg. (Driftsjournalen kan delvist bestå af kvitteringer, serviceaftaler, andre systemer som i forvejen benyttes på bedriften)

4. Følgende skal noteres for dyreholdet (I tilfælde af at dette fremgår af regnskabet, er det acceptabelt dokumentation, og skal kunne fremvises på tilsyn):
  - Dyreholdets størrelse og ydelse de sidste 3 år
  - antal dyr bortskaffet til destruktions
  - antal og vægt af dyr sendt til slagtning
  - antal af solgte levende dyr.

Dokumentation kan være i form af fx. gødningsregnskab, driftsregnskab på ejendommen, CHR udskrifter og ydelseskontrol.

5. Antallet af udegående dyr og periode skal registreres. Dette kan være i form af skema med antal, type, og periode.

Forbrug af ressourcer

6. Vandforbruget, og hvad der evt. er foretaget for at reducere det, skal registreres årligt.
7. El-forbruget, og hvad der evt. er foretaget for at reducere det, skal registreres årligt, (f.eks. ved kvittering fra elselskabet).
8. Det skal registreres hvornår der er foretaget kontrol af mælkekøleanlægget og hvad der evt. er foretaget for at forbedre anlæggets energiudnyttelse. (Serviceaftale samt kvittering for serviceeftersyn vil være tilstrækkelig dokumentation og skal fremvises ved tilsyn).
9. Dieselforbrug skal registreres årligt.

Foder

10. Mængden af forbrugt husdyrfoder (ikke grovfoder) og opstået spild skal registreres årligt.
11. Blanderecepter eller indlægssedler fra indkøb af foder skal gemmes.
12. Tidspunkt og placering af oplag af ensilage i markstak skal noteres på et kortbilag.

Gødningsopbevaring og -håndtering

13. Tidspunkt for hvornår, der har været udført autoriseret kontrol af rørsamlinger og rørføringer til gylletransport, samt de fejl og mangler, der måtte være udbedret skal registreres.
14. Logbog, servicefaktura eller lignende, der dokumenterer, at skraber-roboten/robotskraber er i drift og vedligeholdes, skal opbevares.
15. Enhver form for driftsstop af skraberroboten som strækker sig udover et døgn, skal noteres i logbogen med angivelse af årsag og varighed.

Risiko for uheld

16. Uheld og ”nærved uheld” skal registreres, ligesom tiltag til at undgå lignende situationer skal noteres.

Generel egenkontrol

17. Dokumentation i form af gødningsregnskab, forpagtnings- og overførelsesaftaler (af mindst 1 års varighed) m.v. skal være tilgængelige på bedriften.
18. De ansatte skal sendes på relevante kurser i arbejdstiden, når der er behov, alt efter hvilke type arbejdsopgaver, de skal håndtere. Dokumentation for deltagelse skal opbevares og fremvises ved tilsyn.

HUSDYRHOLDET, STALDANLÆG OG DRIFT

Husdyrholdet og staldanlæg

19. Husdyrbruget må drives med en maksimal årlig produktion på 108 malkekøer, 23 småkalve tung race, 55 tyrekalve tung race og 20 høns svarende til 150,81 DE. Dyrene må fordeles i stalderne med følgende gennemsnitlig maksimal belægning i stalderne:

Stald ID				Nudrift	Ansøgt
	Dyretype	DE	Årsdyr	Staldsystem	Staldsystem
ST-57604	Malkekøer_68	90,75	68	Dybstrøelse med lang ædeplads.	Sengebåse med spalter (bagskyl og ringkanal). Spalter skrubes af robotskraber.
ST-57605	Malkekøer_30	40,04	30	Sengebåse med spalter (linespil).	Sengebåse med spalter (linespil). Spalter skrubes af robotskraber.
ST-57649	Goldkøer	13,35	10	Dybstrøelse i hele arealet.	Dybstrøelse i hele arealet
ST-57648	Småkalve	6,93	27	Dybstrøelse med kort ædeplads og fast	Dybstrøelse med kort ædeplads og fast gulv.

				gulv.	
ST-58085	Høns	0,12	20	Gulvdrift med udeareal.	Gulvdrift med udeareal.
I alt	-	150,81	-	-	-

Det er antallet af dyr i de enkelte grupper, som er bindende, idet antal DE kan variere med opdateringer af husdyrgødningsbekendtgørelsen.

20. Den godkendte produktion skal foretages jævnt fordelt over året.
21. Kalvebokse/hytter skal placeres på et tæt underlag med afløb, der opfylder samme krav, som gælder for møddingpladser.
22. Opdræt og andre udegående dyr skal være udegående i de antal måneder om året jf. oplysninger i ansøgningskema 15684 som ses i tabellen nedenfor.

DYRETYPE	ANTAL MÅNEDER PÅ GRÆS JF. SKEMA 15684	INDEN FOR/UDEN FOR UDBRINGNINGSAREAL
Malkekøer	6	Inden for
Goldkøer	7	Uden for
Opdræt	2	Inden for

23. Spalteskraberen/robotten skal skrabe hele spaltearealet 4 gange i døgnet, i de perioder hvor dyrene er indegående på stald.
24. Hvis denne godkendelse ikke udnyttes fuldt ud, skal der til enhver tid kunne dokumenteres, at det vejledende emissionsgrænse niveau fra Miljøstyrelsen på godkendelsestidspunktet for den etablerede produktion er overholdt.

Ensilage

25. Ensilagestakke, der ikke placeres på fast bund med afløb til opsamlingsbeholder, må højst være placeret på samme sted i 12 måneder. Der skal derefter gå 5 år, før ensilagen igen må placeres samme sted.
26. Kasseret ensilage fra ensilagepladser eller – siloer skal fjernes løbende og opbevares overdækket med plast eller lignende for at forhindre lugtgener.

Energi og vandforbrug

27. Hvis husdyrbrugets vandforbrug overstiger 12.000 m³, skal ansøger sende en redegørelse til miljømyndigheden. Redegørelsen skal indeholde en beskrivelse af, hvorfor forbruget er steget, og hvilke tiltag der sættes i værk for at reducere vandforbruget.
28. Drikkevandsanlægget skal serviceres og efterses 1 gang årligt (kvittering herfor gemmes som dokumentation og fremvises ved tilsyn).

Spildevand herunder regnvand

29. Al vask af maskiner og redskaber, hvorfra der kan forekomme gødningsrester, samt transportvogne og marksprøjte skal foregå på støbt plads med bortledning af spildevandet til gyllebeholder eller opsamlingsbeholder. Vaskepladsen skal til enhver tid være minimum to meter bredere og to meter længere end den største maskine,

som vaskes på vaskepladsen. Udbringning skal ske jf. husdyrgødningsbekendtgørelsens regler for udbringning af husdyrgødning/restvand.

30. Vand fra befæstede oplagspladser og omfangsdræn betragtes som restvand og skal tilledes beholder for flydende husdyrgødning.

Affald

31. Spild af olie og kemikalier og flydende farligt affald skal opsamles straks. Der skal til enhver tid forefindes opsningsmateriale på virksomheden.
32. Alt opsamlet spild indeholdende olie og kemikalier (herunder grus, savsmuld eller lignende anvendt til opugning) skal opbevares og bortskaffes som farligt affald.
33. Medicinrester (inklusive vaccinerester) skal opbevares utilgængeligt for uvedkommende og skal opbevares i originalemballage. Brugte kanyler opbevares i kanylebokse. Medicinrester og brugte kanyler skal afleveres til apoteket. Tom medicinemballage kan bortskaffes som brændbart affald.
34. Spildolie eller andet flydende farligt affald skal opbevares i egnede beholdere under tag og stå på rist, paller eller lignende, så eventuelle utætheder er synlige og spild ikke ødelægger de andre beholdere. Beholderne skal være mærket med indhold. Under beholderne skal der være en spildbakke med tæt bund, som ikke har afløb til kloak. Spildbakken skal kunne rumme indholdet af den største beholder, der opbevares, og være resistent overfor de kemikalier, der kan opsamles.
35. Oplagspladsen skal tydeligt mærkes med information om hvilke typer affald, herunder kemikalieaffald, der opbevares og hvilke forholdsregler, der skal tages ved uheld, spild og brand
36. Nye olieprodukter og kemikalier skal opbevares i egnede beholdere som er tydeligt mærkede med indhold. De skal placeres under tag og beskyttes mod vejrlig på en oplagsplads med impermeabel belægning uden afløb. Oplagspladsen skal være indrettet således, at spild af olie og kemikalier kan holdes inden for et afgrænset område og uden mulighed for afløb til jord, grundvand, overfladevand og kloak.
37. Fast farligt affald som fx brugte olie- og brændstoffiltre skal opbevares indendørs i en beholder, der er resistent overfor olie og brændstof. Batterier, elsparepærer og spraydåser skal opbevares indendørs til de bortskaffes. Batterier opbevares i en syrefast beholder.
38. Ikke-geanvendeligt affald skal bortskaffes efter behov, dog minimum én gang om året.

Råvarer og hjælpstoffer

39. Tankning af diesel skal ske på en plads med fast og tæt bund, enten med afløb til olieudskiller eller således, at spild kan opsamles, og at der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.
40. Opbevaring af dieselolie i overjordiske tanke skal til enhver tid ske i en typegodkendt beholder, som står overdækket på fast og tæt bund, således at spild kan opsamles, og at der ikke er mulighed for afløb til jord, kloak, overfladevand eller grundvand.
41. Påfyldning af dieselolie skal ske under konstant overvågning.

Driftsforstyrrelser eller uheld

42. Der skal forefindes en opdateret beredskabsplan på husdyrbruget, som fortæller, hvornår og hvordan der skal reageres ved uheld, der kan medføre konsekvenser for det eksterne miljø. Planen skal opdateres hvert 2. år.
43. Ved driftsuheld, hvor der opstår risiko for forurening af miljøet, er der pligt til øjeblikkeligt at anmelde dette til Alarmcentralen, tlf.: 112 og efterfølgende straks at underrette Tilsynsmyndigheden, Landbrugsgruppen, Sønderborg Kommune, tlf.: 8872 4085.
44. Uheld, herunder svigt af de forureningsbegrænsende foranstaltninger, der medfører forurening af omgivelserne, skal straks udbedres og anmeldes til tilsynsmyndigheden/-beredskabet.

GØDNINGSPRODUKTION OG –HÅNDTERING

Flydende husdyrgødning

45. Der skal altid være en opbevaringskapacitet på mindst 6 måneder på husdyrbruget
46. Håndtering af gylle skal foregå under opsyn.
47. Påfyldning af gylle til vogn skal ske på støbt plads med afløb til opsamlingsbeholder. Pladsen skal rengøres for spild af flydende husdyrgødning umiddelbart efter periode med daglig påfyldning af gylle er afsluttet. Såfremt påfyldningen af gylle sker med selvlæssende fyldetårn eller tilsvarende metode til at undgå spild, er der ikke krav om påfyldeplads.
48. Hvis en gyllebeholder tages ud af drift skal det anmeldes til kommunen. Gyllebeholderen skal tømmes og rengøres når den afmeldes beholderkontrol.

Fast gødning inkl. dybstrøelse

49. Markstakke med komposteret dybstrøelse må ikke være placeret nærmere end 300 meter fra naturområder beskyttet efter § 3, se bilag 9.

FORURENING OG GENER FRA HUSDYRBRUGETS ANLÆG

Transport

50. Efter udbringning af gylle på mark skal det sikres, at slæbeslanger m.v. er tørt, så der ikke spildes gylle på veje.
51. Ved transport af gylle på offentlige veje skal gyllevognens åbninger være forsynet med låg eller lignende, således at spild ikke kan finde sted. Skulle der alligevel ske spild, skal dette straks opsamles.

Støj fra anlægget og maskiner

52. Virksomhedens bidrag til støjbelastningen i omgivelserne må ikke overstige følgende værdier, målt ved nabobeboelser eller deres opholdsarealer: Støjbidraget (bortset fra maksimalværdien) måles som det ækvivalente, konstante, korrigerede støjniveau i dB(A) (re. 20 µPa). Tallene i parenteserne angiver referencetiden inden for den pågældende periode.

Mandag-fredag kl. 07-18 (8 timer) Lørdag kl. 07-14 (7 timer)	Alle dage kl. 18-22 (1 time) Lørdag kl. 14-18 (4 timer) Søn- og helligdag kl. 07-18 (8 timer)	Alle dage kl. 22-07 (1/2 time)	Alle dage kl. 22-07 Maksimal værdi
55 db (A)	45 db (A)	40 db (A)	55 db (A)

Miljømyndigheden kan forlange, at husdyrbruget skal dokumentere, at støjgrænserne er overholdt. Målinger/beregninger skal foretages og afrapporteres som "miljømåling - ekstern støj" i overensstemmelse med Miljøstyrelsens vejledninger nr. 6 fra 1984 og nr. 5 fra 1993. Dokumentation skal tilsendes miljømyndigheden sammen med oplysninger om driftsforholdene under målingen/beregningen. Tidsfrist herfor aftales med miljømyndigheden.

Dokumentationen skal udføres efter Miljøstyrelsens gældende vejledninger af et firma, som er godkendt af Miljøstyrelsen. Målingerne/beregningerne skal foretages og afrapporteres som "Miljømåling - ekstern støj". Målingen/beregningen skal foretages for de mest støjbelastede områder udenfor husdyrbrugets grund, under de mest støjbelastende driftsforhold - eller efter anden aftale med miljømyndigheden. Grænseværdier for støj anses for overholdt, hvis målte eller beregnede værdier fratrukket ubestemtheden er mindre end grænseværdien. Målingernes og beregningernes samlede ubestemthed fastsættes i overensstemmelse med Miljøstyrelsens vejledninger. Ubestemtheden må ikke være over 3 dB(A). Hvis støjgrænserne er overholdt, kan der kun kræves en årlig støjmåling. Udgifterne til dokumentation skal betales af husdyrbruget.

Fluer og skadedyr

53. Der skal overalt på ejendommen føres en effektiv fluebekæmpelse samt forebyggende foranstaltninger mod fluer. Fluebekæmpelse skal ske i overensstemmelse med de nyeste retningslinjer fra Statens Skadedyrlaboratorium for økologiske bedrifter.
54. Arealerne omkring bygninger og tilkørselsveje skal holdes fri for affald, gødning og foderrester m.v., så der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter m.v.).
55. Opbevaring af foder skal ske på en sådan måde, at der ikke opstår risiko for tilhold af skadedyr (rotter m.v.).

Støv fra anlæg og maskiner

56. Stalde, anlæg og udenomsarealer m.v. skal vedligeholdes, så der ikke kan opstå væsentlige støv- og lugtgener i området uden for ejendommens grund.

PÅVIRKNING FRA AREALERNE

Udbringningsarealer

57. Der må ikke udbringes slam eller anden organisk gødning på arealerne.
58. Udbringning af husdyrgødning fra produktionen må kun finde sted på de 120,58 ha udspretningsareal, som fremgår markeret med rød (udbringningsarealer) på bilag 5.
59. Der må udbringes husdyrgødning fra højst 145,57 DE på bedriften beregnet ud fra 139,19 DE fra kvæg og 29,58 DE fra svin.

Afsætning af husdyrgødning til anden bedrift

60. Der må afsættes husdyrgødning til bedriften Frydendal 1 som må modtage husdyrgødning svarende til 23,2 DE. Husdyrgødningen må udbringes på arealerne vist i bilag 6. Gyldig kontrakt inkl. kortbilag skal til enhver tid kunne fremvises.

Påvirkning arter med særligt strenge beskyttelseskrav (Bilag IV-arter)

61. Søen på marken 1-0 skal have minimum fem meter husdyrgødningsfri bræmme. Alternativt kan der nedfældes i bræmmen. De fem meter måles fra søens kronekant som for bræmmer langs vandløb.

HUSDYRBRUGETS OPHØR

62. Ved ophør af husdyrbruget skal der foretages:
  - en oprydning i og omkring staldanlæg
  - tømning og rengøring af fortank med rørsystemer, gyllekanaler/-kummer m.v. Gødningsrester og spildevand skal bortskaffes efter gældende regler.
  - Tømning af alle olietanke
  - Bortskaffelse af restkemikalier, olieaffald, medicinaffald m.v. i henhold til Sønderborg Kommunes affaldsregulativer.